T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DE DAHİLDE İŞLEME REJİMİ VE TÜRK DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Ebru ASAR
100042265

İstanbul, 2017

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB ANABİLİM DALI
ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRKİYE'DE DAHİLDE İŞLEME REJİMİ VE TÜRK DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Ebru ASAR
100042265

Danışman :
Yard. Doç. Dr. Muhittin ADIGÜZEL

İstanbul, 2017

T.C. İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

T.C.
İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ
DIŞ TİCARET ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ ONAY FORMU

ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB

Anabilim Dalı ULUSLARARASI TİCARET HUKUKU VE AB

yüksek lisans programı 1000422665 numaralı öğrencisi EBRU ASAR

"TÜRKİYE'DE DAHİLDE İŞLEME REJİMİ VE TÜRK DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ"

başlıklı tez çalışması jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ DANIŞMANI : Yard. Doç. Dr. Muhittin Açıgüzel

JÜRİ ÜYESİ : Yard. Doç. Dr. Hicabi Ersoy

JÜRİ ÜYESİ : Prof. Dr. Mehmet Mekenen

İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24./01./2017 Tarih, 28./17 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

Özet……..…….…….**iii**

Tablo Listesi ……..……..……...…….…….…..**iv**

Şekil Listesi…….……...……...……..…**v**

Grafik Listesi……...…**vi**

Kısaltmalar ... ……...……..……..…….…….**...vii**

GİRİŞ……..……1

1.TÜRKİYE'DE İHRACAT TEŞVİKLERİ…….……..…3

1.1.İhracat Teşviklerinin Tarihsel Gelişimi…….…….3

1.1.1.Türkiye'de Uygulanan İhracat Teşvikleri ve Önemi……..……..4

1.1.2.Nakdi İhracat Teşvikleri…….……...……..5

1.1.2.1. Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteği……....5

1.1.2.2. Eğitim Desteği…….…..6

1.1.2.3. Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği…….…...6

1.1.2.4. Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği…….…....7

1.1.2.5. İstihdam Desteği……..……..……7

1.1.2.6 Tasarım Desteği…….…….……7

1.1.2.7.Yurtdışı Birim, Marka ve Tanıtım Desteği…….……8

1.1.2.8. Markalaşma ve Turquality Desteği……..…….…….8

1.1.3.Vergi Yardımları.....9

1.1.3.1.Vergi, Resim, Harç İstisnası.....9

1.1.3.2.Serbest Bölge Muafiyetleri…….....9

1.1.3.3.İhracatta KDV İstisnası.....10

1.1.4.İhracatın Finansmanı.....11

1.2.Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri….……12

1.2.1.Ekonomik Etkili Gümrük Rejimi Kavramı……..…….……13

1.2.1.2.Antrepo Rejimi…….…….13

1.2.1.3.Geçici İthalat Rejimi…….17
1.2.1.4.Hariçte İsleme Rejimi…….....19
1.2.1.5.Gümrük Kontrolü Altında İsleme Rejimi…….21
1.2.1.6.Dahilde İsleme Rejimi……..21

2.TÜRKİYE'DE DAHİLDE İŞLEME REJİMİ……23
2.1.Dahilde İşleme Rejiminin Gelişim Süreci.……...23
2.1.1.Dahilde İşleme Rejiminin Amacı……...…..……24
2.1.2.Dahilde İşleme Rejiminin Sağladığı Avantajlar……..25
2.2.Dahilde İşleme Rejimi Tedbirleri….……...25
2.2.1.Şartlı Muafiyet Sistemi…….……26
2.2.2.Geri Ödeme Sistemi…….……27
2.2.3.Eşdeğer Eşya Kullanımı…….…….…….28
2.2.4.Yurt İçi Alım…….…...29
2.3.Dahilde İşleme Rejimi Uygulama Esasları…….……..30
2.3.1.Dahilde İşleme Rejimi Önemli Tanımları ve Kavramları…….……...30
2.3.2.Dahilde İşleme İzin Belgesi Müracaatı 32
2.3.3.Dahilde İşleme İzni Müracaatı 34
2.3.4.Dahilde İşleme İzni Verilecek Haller 36
2.3.5.Dahilde İşleme İzni Verilmeyecek Eşya Listesi.....37
2.3.6. Dahilde İşleme Rejimi Belge/İzin Süreleri…….....38
2.3.7. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İthalat İşlemleri.....40
2.3.8. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İhracat İşlemleri.....40
2.3.9. Telafi Edici Vergi……......41
2.3.10. Asıl İşlem Görmüş Ürün, İkincil İşlem Görmüş Ürün ve Fire Ayrımı….....42
2.3.11. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Teminat……..43
3.12. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamındaki Eşyanın Farklı Bir Gümrük Rejimine veya İşleme Tabi Tutulması…….44
2.3.13. Belge/İzin Taahhüdünün Kapatılması 46
2.3.14. Dahilde İşleme Tedbirlerine Uyulmaması Halinde Uygulanan Cezalar…….47
2.3.15. Denetim 48

3.DAHİLDE İŞLEME REJİMİNİN TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ…..50
3.1.İthalata Etkileri…….……50
3.1.1.İthalat Vergileri Açısından Etkileri....……..……...50
3.1.2.Ucuz Hammadde Temini Açısından Etkileri…….…….……53
3.1.3.Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Gerçekleştirilen İthalatın Toplam İthalat İçerisindeki Yerinin İncelenmesi……...54
3.2.İhracata Etkileri…….……...56
3.2.1.Rekabetin Artmasına Etkileri……..…….56
3.2.2.İhracatta İthalata Bağımlılık Açısından Etkileri……..…….57
2.3.Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Gerçekleştirilen İhracatın Toplam İhracat İçerisindeki Yerinin İncelenmesi……...58
3.3.Sektörel Bazda Dahilde İşleme Rejiminin İmalat Sanayiindeki Yeri…….……59
3.3.1.Otomotiv Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi…….....……..60
3.3.2.Demir-Çelik-Metal Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi……..……61
3.3.Elektrik-Elektronik Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi…….……62
3.3.4.Tekstil Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi……..……63
3.4.Dahilde İşleme Rejiminin Eleştirilen Yönleri……..……64

SONUÇ.....65

EKLER……..…….69
KAYNAKÇA.....80

ÖZET

Dahilde İşleme Rejimi (DİR), imalat sektöründeki işletmelerin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü artırmak, pazarlarını genişletmek ve ürün çeşitliliğini artırmak için dünya piyasa fiyatlarından hammadde temin etmelerine olanak sağlayan ekonomik etkili bir gümrük rejimidir.

Bu çalışma, DİR uygulamalarının Türkiye'deki etkinliğini, Türkiye dış ticaretindeki yerini, DİR uygulamalarının avantajlarını, dezavantajlarını ve eleştirilen yönlerinin incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Bu amaçla özellikle 2010-2015 yılları toplam ithalat, ihracat verileri, toplam ithalat ve ihracatın içinde DİR uygulamalarının payı incelenerek, dahilde işleme rejiminin Türkiye dış ticaretine etkilerine değinilmiştir.

Bir sonraki aşamada ise, sektörel bazda dahilde işleme rejiminin etkinliği, uluslararası rekabete etkileri, ihracatta ithalata bağımlılığa etkileri incelenmiştir.

Elde edilen bulgular, DİR'in Türkiye ihracatına ve firmaların atıl kapasitelerini tam kullanmalarına pozitif etki sağladığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Dahilde İşleme Rejimi, İhracat, İthalat, İhracat Teşvikleri, Devlet Yardımları

ABSTRACT

The Internal Processing Regime (IPR) is an economically efficient customs clearance system that allows enterprises in the manufacturing sector to procure raw materials from world market prices in order to increase competitive power, expand their markets and increase product diversity in international markets.

This study is designed to examine the advantages, disadvantages and criticized aspects of IPR procedures impact in Turkey and IPR's place in Turkey's foreign trade activities. For this purpose, the effect of IPR's on foreign trade of Turkey was mentioned by examining total imports, export data, total exports and imports share in IPR applications especially years between 2010 and 2015.

In the next stage, the effect of the inward processing regime by the sector, the effects of international competition, and the effects of exports on import dependency were examined.

The findings show that IPR has a positive impact on exports to Turkey and on full utilization of firms' idle capacities.

Keywords: Inward Processing Regime, Export, Import, Export Incentives, Government funds

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. Dahilde İşleme İzni Verilmeyecek Eşya Listesi ……..…..**.....**37

Tablo 2. Toplam İthalat İçinde DİR Kapsamında Yapılan İthalatın Yeri…….……54

Tablo 3. DİR Kapsamında Yapılan İthalat İçinde Şartlı Muafiyet ve Geri Ödeme Sistemlerinin Yeri……..……55

Tablo 4. Toplam İhracat İçinde DİR Kapsamında Yapılan İhracatın Yeri……..……..…58

Tablo 5. DİR Kapsamında Yapılan İhracat İçinde Şartlı Muafiyet ve Geri Ödeme Sistemlerinin Yeri.……..…59

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1. Antrepo Türleri……..16

Şekil 2. Şartlı Muafiyet Sistemi……..26

Şekil 3. Geri Ödeme Sistemi……...27

Şekil 4. Eşdeğer Eşya Kullanımı…….28

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No.

Grafik 1: DİR'in Ttürkiye'de Sektörel Dağılımı……60
Grafik 2: DİR Kapsamında Yapılan İhracatta İlk 10 Firma……...61

KISALTMALAR

AB : Avrupa Birliği

AKÇT : Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu

AT : Avrupa Topluluğu

Dİİ : Dahilde İşleme İzni

DİİB : Dahilde İşleme İzin Belgesi

DİR : Dahilde İşleme Rejimi

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

DTÖ : Dünya Ticaret Örgütü

DTSŞ : Dış Ticaret Sermaye Şirketi

GATT : Genel Gümrük ve Tarife Anlaşması

GTİP : Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu

GYÜ : Gelişme Yolundaki Ülkeler

İBGS : İhracatçılar Birliği Genel Sekreterliği

İİGÜ : İkincil İşlem Görmüş Ürün

HİR : Hariçte İşleme Rejimi

KDV : Katma Değer Vergisi

KKDF : Kaynak Kullanım Destekleme Fonu

KOBİ : Küçük ve Orta Boylu İşletmeler

OGT : Ortak Gümrük Tarifesi

ÖTV : Özel Tüketim Vergisi

PAMK : Pan-Avrupa Menşe Kümülasyonu

SDŞ : Sektörel Dış Ticaret Şirketleri

STA : Serbest Ticaret Anlaşması

TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TEV : Telafi Edici Vergi

TPS : Tek Pencere Sistemi

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

URGE : Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi

VEDOP : Vergi Dairesi Otomasyon Projesi

YMM : Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

1960-1980 yılları arasında Türkiye'nin dış ticaret stratejisi ithal ikameci politika uygulamasıydı. Yani Türkiye'nin dış ticaret stratejisi; daha önce ithal edilen malları yurt içinde üretmek üzere sanayileşmekti. İthal ikameci politikaların temel amacı uzun vadede döviz tasarrufu sağlayarak dış ödemeler dengesini düzeltmek ve bu sayede dış kaynak ihtiyacı olmadan ekonominin gelişmesini sağlamaktır. Bir yandan geleneksel tarım ürünleri dışında ihracat yapılamaması, diğer yandan sanayiinin artan ithalat ihtiyacı, Türkiye'yi 1980 sonlarında büyük bir döviz sorunu ile karşı karşıya getirdi. 1984-1989 yılları arası ihracatın vergi iadesi ile teşvik edildiği dönemdir. Bu dönemde ihracatçı firmalara teşvikler verilmiş ancak 1989 sonrası GATT (Genel Gümrük ve Tarife Anlaşması) kurallarının uygulanması ile bu teşvikler kaldırılmış ve böylece ihracatın artış hızı da yavaşlamıştır. Bu anlamda ihracat destekleri olarak nakdi ve doğrudan yardımların etkinliği ortaya çıkmaya başlamıştır. 1995 yılında uluslararası ticaretin serbestleşmesi amacıyla başlatılan GATT süreci tamamlanarak oluşturulan Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olunmuş ve 01.01.1996 tarihi itibariyle AB ile Gümrük Birliği'ne girilmesi kararı alınmıştır. AB ile Türkiye arasında gümrük birliğinin kurulmasına ilişkin Ortaklık Konseyi Kararına istinaden daha önceki dönemlerde uygulanan nakdi ihracat yardımları ve sübvansiyonlar yürürlükten kaldırılmış, bunların yerini AB ve DTÖ normlarına uygun İhracata Yönelik Devlet Yardımları sistemi almıştır. AB mevzuatına uyum çalışmaları sonucu İhracatı Teşvik Mevzuatı Avrupa Topluluğunun Gümrük koduna uyumlu hale getirilmiş ve 25.12.1995 tarihli Dahilde İşleme Rejimi Kararı ve 05.01.1996 tarihli 96/1 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği İhracatı Teşvik Mevzuatı'nın yerini almıştır. Bugün son düzenlemeleri ile 20.12.2006 tarihli 26382 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İhracat: 2006/12 Sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği hükümleri uygulanmaktadır.

Gerek gelişmiş gerek gelişme yolundaki ülkeler ihracatın artırılması konusunda büyük çabalar harcamaktadırlar. Dünya ekonomisinde kendini gösteren işsizlik, dış rekabet ve teknolojik yarış, ihracat teşvik tedbirlerinin uygulanması gerekliliğini doğurmuştur. Bu bağlamda bir devlet teşviği olan Dahilde İşleme Rejimi (DİR)'in ülkenin ekonomik

kalkınmasına sağladığı katkıların yanında işletmelerin büyümeleri, uluslararası pazarlara açılmaları ve ihracat yapabilmeleri açısından etkileri çok önemlidir.

Dahilde işleme rejimi, serbest dolaşımda olmayan eşyanın, Türkiye gümrük bölgesi içerisinde işleme faaliyetine tabi tutulmak üzere geçici ithal edilmesi ve işleme faaliyeti sonrasında elde edilen işlem görmüş ürünün yeniden ihraç edilmesi esasına dayanan ekonomik etkili bir gümrük rejimidir.

DİR ile ilgili hükümler 4458 sayılı Gümrük Kanununun 108-122'nci maddeleri ve İhracat: 2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği'nce düzenlenmektedir. Uygulanacağı üretim konusuna ve uygulama esaslarına göre; Dahilde İşleme İzni ve Dahilde İşleme İzin Belgesi olmak üzere iki ana başlığa ayrılır.

Dahilde İşleme İzni (Dİİ); ihracat amacıyla gümrük muafiyetli ithalata imkan sağlayan ve Gümrük İdaresince verilen izne, Dahilde İşleme İzin Belgesi (DİİB) ise; ihracat amacıyla gümrük muafiyetli ithalat ve/veya yurt içi alımlara imkan sağlayan Ekonomi Bakanlığı'nca düzenlenen belgeye denir.

Literatürde az sayıda yer alan çalışmalarda, DİR'in uygulamaları ve ihracat üzerindeki etkileri incelenmekte ancak ağırlıklı olarak rejimin DİİB uygulamaları ve DİİB rakamsal verileri üzerinde durulmaktadır. Türkiye'de DİR uygulamalarını her yönüyle incelemek üzere hazırlanmış olan bu çalışmada, DİR'in Türkiye'de etkinliği ve Türkiye dış ticaretindeki yeri de incelenmiştir.

Birinci Bölüm
TÜRKİYE'DE İHRACAT TEŞVİKLERİ

İhracat, bir malın yürürlükteki ihracat mevzuatı ile gümrük mevzuatına uygun şekilde Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere çıkarılması veya Ekonomi Bakanlığınca ihracat olarak kabul edilecek sair çıkış işlemlerini ifade eder.

Bugün dünya ülkeleri gelişmiş ve az gelişmiş ülkeler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Türkiye gibi bu iki kutup arasında kalan ülkelere gelişme yolundaki ülkeler (GYÜ) adı verilmektedir. GYÜ'lerin hedefi kalkınma hamlesini gerçekleştirerek gelişmiş ülkelerdeki refah seviyesine ulaşmaktır. Kalkınmanın ise politik, kültürel, toplumsal birçok belirleyicisi olsa da temeli ekonomiye dayanmaktadır. GYÜ'ler hangi kalkınma stratejisini uygularsa uygulasın, uluslararası ticaret olmadan kalkınmak mümkün değildir. [1]

Türkiye gibi gelişme yolundaki ülkeler için ihracat, yatırım ve ara malı ithalatını dış ticaret açığı doğmadan karşılamaya yardımcı olan bir işlevdir. Ayrıca ihracat, istihdamı artırır, uluslararası pazar oluşturur, ülke ve dünya refahının artmasını sağlar. Gelişmiş ülkelerin dünya ticaretinden aldıkları paya bakıldığında, ihracatın kalkınmadaki önemini gözler önüne sermektedir.

Gerek gelişmiş gerek gelişme yolundaki ülkeler ihracatın artırılması konusunda büyük çabalar harcamaktadırlar. Dünya ekonomisinde kendini gösteren işsizlik, dış rekabet ve teknolojik yarış, ihracat teşvik tedbirlerinin uygulanması gerekliliğini doğurmuştur. [2]

1.1.İHRACAT TEŞVİKLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Osmanlı Devleti'nin 1838 yılında İngiltere ve Fransa'nın siyasi ve ticari baskıları ile ithalatta gümrük resimlerini yüzde 12'den yüzde 3'e düşürmesi ve ihracatta alınan gümrük

[1] http://www.ekodialog.com/makaleler/kobiler
[2] Mehmet, Melemen, **Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri**, Türkmen, İstanbul, 2016, s.569.

resimlerini yüzde 1'e düşürmesi veya tamamen kaldırması ile dış ticaret rejimi ile ilgili ilk değişiklikler meydana gelmiştir. Bu gelişmenin bir sonucu olarak ithalat sekiz kat artmış, ihracat ise ilk birkaç yıl ithalatı karşılayacak düzeyde olmuştur. 1844 yılında ise Osmanlı Devleti'nin altın ve gümüş rezervlerinin tükenmesiyle önce iç borçlanmaya gidilmiş, ardından 1854 yılında Osmanlı Devleti ilk resmi dış borcunu almıştır.

Osmanlı Devleti'nin gittikçe büyüyen dış borçlarını nasıl ödeyeceği hem Osmanlı Devleti'nin idarecilerinin hem de alacaklı devletlerin yanıt aradığı bir soru olmuştur. Ulaşım alt yapısının yetersizliği ve ihraç ürünlerinin tütün, yün, tiftik gibi işlenmemiş ürünler olması, Osmanlı Devleti'nin ihracatının gelişmemesinin en önemli nedenleridir. Bu doğrultuda Osmanlı Devletinin ihracatının geliştirilmesi için çalışmalara başlanmış ve bu çalışmalar sonucunda Osmanlı Devleti'nin ve devamı olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihindeki ilk teşvik kararları alınmıştır. Bu teşvik kapsamında yapılan ilk uygulama pamuğu işleyerek, pamuk ipliği ihraç edecek olanlardan ihraç gümrük resminin alınmamasıdır. Yani ilk ihracat teşvikleri, sanayiye katma değer sağlayan ürün ihracatının artırılmasına yönelik olmuştur. Günümüzde de ihracat teşviklerinin temelini bu amaç oluşturur.[3]

1.1.1. Türkiye'de Uygulanan İhracat Teşvikleri ve Önemi

İhracata yönelik teşviklerin temel amacı, KOBİ'ler başta olmak üzere, firmaların ihracata yönelik faaliyetlerini gerek üretim gerek pazarlama aşamasında destekleyerek, uluslararası pazarlarda karşılaştıkları sorunların giderilmesine yardımcı olmak ve rekabet gücü kazanmalarını sağlamaktır.

Ülkemizde ihracatın kalkınma planları ve yıllık programlardaki ilke, hedef ve politikalar yönünden ülke ekonomisi yararına düzenlenmesi, desteklenmesi ve

[3] Mehmet, Melemen; **Hayali İhracat ve Dış Ticarette Usulsüz İşlemler**, Türkmen, İstanbul, 2003, s.13.

geliştirilmesinin sağlanması, gerekli tedbirlerin hazırlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi görevini Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü yürütmektedir.[4]

1.1.2. Nakdi İhracat Teşvikleri

Ekonomi Bakanlığı tarafından yürütülmekte olan ihracata yönelik devlet yardımları, uluslararası pazarlara açılma sürecinde firmalara her safhada destek sağlamayı amaçlamaktadır. Yatırım, üretim, istihdam, ihracat değerleri zincirinin tüm halkalarına yönelik bir politika izlemektedir.

İhracatın desteklenmesi amacıyla devlet tarafından sağlanan nakdi yardımlar, destek unsurları ve koşulları aşağıda belirtilmektedir.

1.1.2.1.Uluslararası Rekabetçiliğin Geliştirilmesi Desteği

Türkiye'de sınai ve/veya ticari faaliyette bulunan şirketler ile yazılım sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin uluslararası pazarlarda rekabet gücünü arttırmaya yönelik eğitim giderlerinin desteklenmesidir. Türk Ticaret Kanunu'nun 124 üncü maddesinde belirtilen sınai ve / veya ticari faaliyette bulunan veya yazılım sektöründe faaliyet gösteren kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketleri bu destekten yararlanabilir. URGE kapsamında desteklenecek eğitim konuları aşağıdaki şekilde sıralanabilir:[5] *(2010/8 Sayılı Tebliğ)*

- Avrupa Birliği ve Dünya Ticaret Örgütü Mevzuatı,
- Dış Ticarette Anlaşmazlıkların Çözümü ve Uluslararası Tahkim,
- Dış Ticaretin Finansmanı ve Dış Ticaret Muhasebesi,
- Dış Ticarette Fiyatlandırma,

[4] Taylan, Uysal; **Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımları**, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 187, İstanbul, 2005, s.89.

[5] http://www.ankaradanismanlik.com/yatirim-tesvik/dis-ticaret-tesvikleri/

• Dış Ticaret, Gümrük ve Kambiyo Mevzuatı,
• Dış Ticarette Kullanılan Belgeler ve Ödeme Şekilleri,
• Dış Ticarette Sözleşmeler ve Teslim Şekilleri,
• Tedarik Zinciri Yönetimi ve Lojistik,
• Uluslararası Pazarlama ve Elektronik Ticaret,
• Yenilikçilik ve Kümelenme,
• Süreç Yönetimi ve Kalite,
• Moda, Marka ve Tasarım

1.1.2.2.Eğitim Desteği

Eğitim Desteği şirketlerin dış ticarete ilişkin eğitim ihtiyaçlarının karşılanması, şirket elemanlarının uluslararası pazarlama ve ihracat işlemleri ile ihracatta pazar bulma konusundaki niteliklerinin artırılarak firmaların dünya pazarlarına açılmalarını sağlamak amacıyla verilen bir destek türüdür. Eğitim Desteğinden KOBİ'ler Sektörel Dış Ticaret Şirketleri (SDŞ) ve bu şirketlerin ortakları bulunan şirketler yararlanabilirler. *(2007/3 Sayılı Tebliğ)*

1.1.2.3.Pazar Araştırması ve Pazara Giriş Desteği

Sınai veya ticari şirketlerce ihracat amaçlı olarak gerçekleştirilen yurt dışı pazar araştırması gezilerine ilişkin giderlerin karşılanmasıdır. Bir yurt dışı pazar araştırması gezisi kapsamında en fazla iki şirket çalışanının ulaşım ve konaklama giderleri belli bir oranda karşılanır. *(2006/6 Sayılı Tebliğ)*

1.1.2.4.Yurtdışı Fuarlara Katılım Desteği

Firmaların yurt dışı fuarlara iştiraki ve sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılımlarının sağlanması ile Türk ihraç ürünlerinin tanıtılması ve pazarlanması suretiyle desteklenmesidir. Yurt dışı fuar organizasyonu gerçekleştiren organizatörler ve söz konusu fuara iştirak eden firma ve kuruluşlar ile sektörel nitelikteki uluslararası fuarlara bireysel katılım sağlayan firma ve kuruluşlar bu destekten yararlanabilirler. *(2004/6 Sayılı Tebliğ)*

1.1.2.5.İstihdam Desteği

Sektörel Dış Ticaret Şirketi unvanını haiz firmaların münhasıran dış ticarete ilişkin işlemlerini yürütmek üzere konusunda tecrübeli ve yüksek öğrenimli yönetici ve eleman istihdamının sağlanması amaçlanmaktadır. Bir SDŞ'ye istihdam edeceği en fazla bir yönetici ile iki elemanın ücretleri için bir defaya mahsus, bir yıl süre ile destek sağlanmaktadır. *(2000/1 Sayılı Tebliğ)*

1.1.2.6.Tasarım Desteği

Markalaşmanın önemli bir unsuru olan tasarımın doğrudan desteklenebilmesini teminen; tasarımcı şirketleri, tasarım ofisleri ile Birlikler, tasarım dernekleri-birliklerinin gerçekleştireceği tanıtım, reklam, pazarlama, istihdam, danışmanlık harcamaları ile yurtdışında açacakları birimlere ilişkin giderlerin karşılanmasıdır. *(2008/2 Sayılı Tebliğ)*

1.1.2.7.Yurtdışı Birim, Marka ve Tanıtım Desteği

Firmaların ve işbirliği kuruluşlarının yurtdışında gerçekleştirdikleri tanıtım faaliyetlerinin, yurtdışında açtıklarına birimlerine ilişkin (ofis, mağaza, showroom) kira giderlerinin ve marka tescili giderlerinin desteklenmesidir. *(2010/6 Sayılı Tebliğ)*

1.1.2.8.Markalaşma ve TURQUALITY® Desteği

TURQUALITY, uluslararası markalaşma potansiyeli olan firmaların, üretimlerinden pazarlamalarına, satışlarından satış sonrası hizmetlerine kadar bütün süreçleri kapsayacak şekilde yönetsel bilgi birikimi, kurumsallaşma ve gelişimlerini sağlayarak uluslararası pazarlarda kendi markalarıyla küresel bir oyuncu olabilmeleri ve söz konusu markalar aracılığıyla olumlu Türk Malı imajının oluşturulması ve yerleştirilmesi amacıyla oluşturulmuş bir marka destek programıdır. [6] *(2006/4 Sayılı Tebliğ)*

TURQUALITY programı kapsamında firmaların;

- Patent, faydalı model, endüstriyel tasarım ve marka tesciline ilişkin harcamaları,
- Sertifikasyona ilişkin giderleri,
- Moda/Endüstriyel ürün tasarımcısı/Şef/Aşçı istihdamına ilişkin giderleri,
- Tanıtım, reklam ve pazarlama faaliyetleri,
- Yurtdışı birimlere ilişkin giderleri,
- Danışmanlık (yönetim, tasarım, hukuk, bilişim) giderleri desteklenmektedir.

[6] http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/ihracat/ihracatDestek

1.1.3. Vergi Yardımları

Vergi yardımları, ihracatı geliştirmek amacıyla doğrudan maddi/parasal yardım yerine vergi muafiyeti sağlayan desteklerdir. İhracat vergileri ve benzeri yükümlülüklere sağlanan istisnaların düzenlenmesini kapsar.

1.1.3.1.Vergi, Resim ve Harç İstisnası

İhracatçı firmalarımızın maliyetlerinin düşürülmesi suretiyle, ihracatı artırmayı, ihraç pazarlarını geliştirmeyi ve ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmayı amaçlayan, "İhracat, ihracat sayılan satış ve teslimler ile döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerde vergi, resim ve harç istisnası uygulaması" [7]isimli destek programıdır. ihracat, ihracat sayılan satış ve teslimler, döviz kazandırıcı hizmet ve faaliyetlerle ilgili olan tüm bankacılık ve sigorta işlemleri, krediler ve diğer belgeli işlemlerden kaynaklı vergiler dahil olmak üzere ödenmesi gereken tüm vergiler için istisna getirilmektedir.[8]

1.1.3.2.Serbest Bölge Muafiyetleri

Serbest Bölgeler ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla birlikte ithalat vergileri ile ticaret politikası önlemlerinin ve kambiyo mevzuatının uygulanması bakımından Türkiye gümrük hattı dışında sayılan yerlerdir.

3218 sayılı Serbest Bölgeler Kanunu'nda serbest bölgelerin kurulması ve işletilmesindeki temel amaçlar; ihracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırımları ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek ve

[7] **İhracat, Transit Ticaret, İhracat Sayılan Satış ve Teslimler ile Döviz Kazandırıcı Hizmet ve Faaliyetlerde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Hakkında Tebliğ (İhracat: 2008/6)**, Resmi Gazete Tarihi: 05.12.2008, Resmi Gazete Sayısı: 27075

[8] A.g.e, s.92.

uluslararası ticareti geliştirmek olarak sıralanmıştır. Bulundukları ülke ekonomilerine sağladıkları katkıların yanında, esnek ve çağdaş idari yapılarıyla dış ticarete yönelmek isteyen firmalara modern ve gelişmiş bir yatırım ortamı sağlayan serbest bölgeler lojistik merkezler olarak ülkemizde de önemlerini artırmaktadırlar.[9]

Destek programının uygulanmasında kullanılan araç vergi muafiyetidir (kurumlar vergisi, gelir vergisi, KDV ve her türlü vergi, resim ve harç muafiyeti). Ekonomi Bakanlığı Serbest Bölgeler, Yurtdışı Yatırım ve Hizmetler Genel Müdürlüğü'nün yetkisinde olan Serbest Bölge muafiyetlerinden yararlanabilmek için Ekonomi Bakanlığından faaliyet ruhsatı almak gerekmektedir.

Serbest Bölgeler Kanununda tanınan vergi muafiyet ve istisnaları için bir süre sınırlaması olamamakla birlikte serbest bölge firmalarına faaliyet türlerine göre 10 ile 30 yıl arasında değişen bir süre ile faaliyet ruhsatı verildiğinden söz konusu muafiyet ve istisnaların süresi de ruhsat süresi kadardır.

1.1.3.3.İhracatta KDV İstisnası

İhracatta KDV istisnası ve muafiyeti uygulama esasları 3065 sayılı KDV Kanunu ile belirlenmiş olup, kanuna göre ihracat teslimleri ve bu teslimlere ilişkin hizmetler, yurt dışındaki müşteriler için yapılan hizmetler, serbest bölgelerdeki müşteriler için yapılan fason hizmetler KDV'den müstesnadır. Türkiye'de ikamet etmeyen yolcuların satın alarak Türkiye dışına götürdükleri malların teslimi anında KDV tahsil edilir. Ancak gümrükten malın çıkışı anında fatura veya belgenin ibrazında tahsil edilen Katma Değer Vergisi aynı kanuna istinaden iade olunur.[10]

Bir diğer ihracatta KDV istisnası ise ihraç edilmek kaydıyla yapılan satışlarda uygulanır. İhraç edilmek şartıyla imalatçılar tarafından kendilerine teslim edilen mallara ait

[9] http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/yatirim/serbestBolgeler;
[10] **3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu**, Resmi Gazete Tarihi: 02.11.1984, Resmi Gazete Sayısı: 18563, Madde:11.

katma değer vergisi, ihracatçılar tarafından ödenmez. Mükelleflerce tahsil edilmeyen ancak ilgili dönem beyannamesinde beyan edilecek olan bu vergi, vergi dairesince tarh ve tahakkuk ettirilerek tecil olunur. Söz konusu malların, ihracatçıya teslim tarihini takip eden ayın başından itibaren 3 ay içinde ihraç edilmesi halinde, tecil edilen vergi terkin olunur.

1.1.4.İhracatın Finansmanı

Gelişmekte olan ülkelerde gerek mali piyasaların gerek reel sektörün yapısal sorunları nedeniyle, ihracat için finansman ihtiyacı hâsıl olmuştur.

İhracatçı ve ihracat bağlantılı mal üreten imalatçı firmalara, özellikle ihracata hazırlık döneminde finansman gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, Türk Eximbank kısa vadeli ihracat kredileri tahsis etmektedir. Eximbank, piyasa koşullarına göre daha uygun koşullarda kredi sağlamaktadır. Bu krediler TL ve döviz cinsinden, bankalar aracılığıyla veya doğrudan Türk Eximbank tarafından firmalara kullandırılmaktadır.

Eximbank, uygun koşullarda sağladığı kredi imkanları ve siyasi/ticari riskleri teminat altına alan sigorta ve garanti programları ile ihracatçıdan uluslararası müteahhitlik hizmeti veren firmalara, yatırımcılara ve nakliyecilere kadar uzanan çok geniş bir yelpazede hizmet vermektedir.

Eximbank'ın amacını gerçekleştirmek ve ihracatı teşvik etmek üzere Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi Ana Sözleşmesi'nde belirtilen faaliyetleri aşağıda sıralanmıştır:

1. Mal ve hizmet ihracatı ile döviz kazandırıcı faaliyetlere, sevk öncesi ve sonrası aşamalarında kısa, orta ve uzun vadeli alıcı ve / veya satıcı kredileri ile finansman sağlamak,

2. İhracatın finansmanı amacıyla, ihracatçıların yurtiçi ve yurtdışı banka ve finans kurumlarından sağlayacakları krediler için garantiler vermek,

3. Yurtdışı müteahhitlik hizmetleri ile dış yatırımların geliştirilmesi için kredi açmak, finansmanına katılmak, sigorta ve garanti sağlamak,

4. İhracatçıların yurtdışında doğrudan veya dolaylı olarak en az yüzde elli sermayesine sahip oldukları firmalar tarafından üretilen ve o ülke içerisinde veya o ülkeden Türkiye dışındaki diğer ülkelere yapılan satışları teminat altına almak amacıyla kredi sigortası yapmak,

5. Yurtdışına yapılacak finansal kiralama işlemlerini kredilendirmek ve bu konuda

garanti vermek,

6. İhracat veya döviz kazandırıcı faaliyetlere yönelik olarak yurtiçi yatırım malı imalat ve satışını kredilendirmek.[11]

1.2.EKONOMİK ETKİLİ GÜMRÜK REJİMLERİ

Dünya ticaretinde üretim maliyetlerini rekabetçi bir hale getirebilmek için ucuz girdinin olduğu ülkelerde üretim yapılmasına ve dış ticaret operasyonlarının bu ülkelerden gerçekleştirilmesine bir fırsat yaratması açısından, uluslararası şirketlerin bu avantajlardan yararlanabilmesi için 'ekonomik etkili gümrük rejimleri' gümrük ve dış ticaret mevzuatında yerini almıştır.

Ekonomik etkili gümrük rejimleri kapsamında düzenlenen avantajlardan yararlanacak olan eşyalar Türkiye gümrük bölgesinde, gümrük idarelerinin gözetim ve kontrolünde bir katma değer oluşturma sürecine alınmaktadır. Bu grupta yer alan rejimleri özel kılan iki temel unsur bulunmaktadır:

a) Katma değer yaratma sürecinin gümrük idarelerinin izni ve bilgisi altında gerçekleştiriliyor olması,

[11] **Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi Ana Sözleşmesi**, (03 Kasım 2009), http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/anasozlesme.pdf

b) Belirli şartların sağlanması karşılığında gümrük vergilerinden istisna ve muafiyet hakkı kazandırmasıdır.

Bu rejimler altında eşya üzerinden katma değer yaratma faaliyetleri eşyaya gümrük gözetim statüsü kazandırılarak gerçekleştirildiği için bu rejimler ekonomik etkili rejimler olarak tanımlanmaktadır.[12]

1.2.1.Ekonomik Etkili Gümrük Rejimi Kavramı

Ekonomik etkili gümrük rejimleri kavramı ilk kez 26 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararı ile resmi olarak yazılı hale getirilmiş ve Türkiye'nin gümrük mevzuatının AB gümrük mevzuatıyla uyumlaştırılması gereken konulardan biri olarak vurgulanmıştır.

Ekonomik etkili gümrük rejimlerinin tümünde ithalat vergilerinin teminata bağlanma şartı vardır. İthalat esnasında doğan vergilerin teminata bağlanmasının ardından, ithal edilen eşyanın işlenmek suretiyle ihracatını müteakip teminatın iadesi söz konusudur.

1.2.1.2.Antrepo Rejimi

Antrepo, gümrüklere gelen ithalat veya ihracat eşyasının konulduğu, korunduğu yer, ardiyedir. Antrepo, gümrük gözetimi altında bulunan eşyanın konulması amacıyla kurulan ve kuruluşunda aranacak koşulları ve nitelikleri yönetmelikle belirlenen açık veya kapalı yerlere denir.

Antrepo rejimi, İthalat vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmamış ve serbest dolaşıma girmemiş eşyanın; bir gümrük antreposuna alınması halinde ihracata ilişkin önlemlerden yararlanabilecek ihraç eşyasının, bir gümrük antreposuna konulmasına

[12] Ufuk, Selen; **Gümrük işlemleri ve Vergilendirilmesi**, Ekin, 2005, s.85.

ilişkin hükümlerin belirlendiği ekonomik etkili bir gümrük rejimidir. Gümrüğe gelen eşyaların gümrüklü sahadan antrepoya alınabilmesi için kullanılan rejim türüdür.[13]

Gümrük antrepolarını, aşağıdaki hallerde kullanılan yerler olarak tanımlamak da mümkündür:

- Serbest dolasımda bulunmayan eşyanın gümrük vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmadan konulduğu,
- Serbest dolasımda bulunan milli mamul ve mahsullerin çıkış hükmünde ihraç amacıyla konulduğu,
- Dahilde isleme veya gümrük kontrolü altında isleme rejim hükümleri uyarınca isleme faaliyetlerine tabi tutulacak eşyanın antrepo rejimine tabi tutulmadan konulduğu,
- Transit eşyasının konulduğu,
- Elleçleme faaliyeti amacıyla eşyaların konulduğu.

Gümrük antrepolarının açılıp işletilmesine ilişkin işlemler, gümrük antrepoları ile gümrük kapılarında eşya satışı yapmak üzere özel antrepo statüsünde mağaza ve bunlarını depolarının açılması işletilmesine izin vermeye Gümrükler Genel Müdürlüğü yetkilidir.[14]

4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun 95. Maddesinde gümrük antrepoları genel ve özel antrepolar olarak iki sınıfa ayrılmıştır. Parlayıcı ve patlayıcı veya bir arada bulundukları eşya için tehlikeli olan veya korunmaları özel düzenek ve yapılara gerek gösteren eşya, ancak bu niteliklerine uygun genel veya özel antrepolara konulabilir. Bu tür eşya bir liste halinde yönetmelik ile belirlenir. Serbest dolaşım da olmayan eşyanın sergilendiği fuar ve sergiler de antrepo sayılır.[15]

Genel antrepoların ortak özelliği, antreponun birden fazla kullanıcı tarafından kullanılabilmesidir. Kira karşılığında herkes genel antrepolardan yararlandırılabilir. A,B,F tipi antrepolar genel antrepo statüsündedir.

---

[13] A.g.e, s.534.

[14] **Gümrük Antrepoları Açılması ve İşletilmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik,** 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Resmi Gazete Tarihi: 02.03.2000, Resmi Gazete Sayısı: 23981, Madde:4.

[15] 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Madde 93

A Tipi Antrepo: Stok kayıtlarının işletmeci tarafından tutulduğu, eşyadaki noksan veya fazlalardan dolayı gümrük idarelerine karşı işletmecinin sorumlu olduğu antrepo türüdür.

B Tipi Antrepo: Eşyaya ilişkin beyanın kullanıcı tarafından verildiği, eşyanın gözetim altında bulundurulmasından ve korunmasından kullanıcının sorumlu olduğu, stok kayıtlarının tutulmadığı, beyanname ve diğer belgelerin gümrük kontrolünde esas alındığı antrepo türüdür.

F Tipi Antrepo: Gümrük idareleri tarafından işletilen antrepolardır.

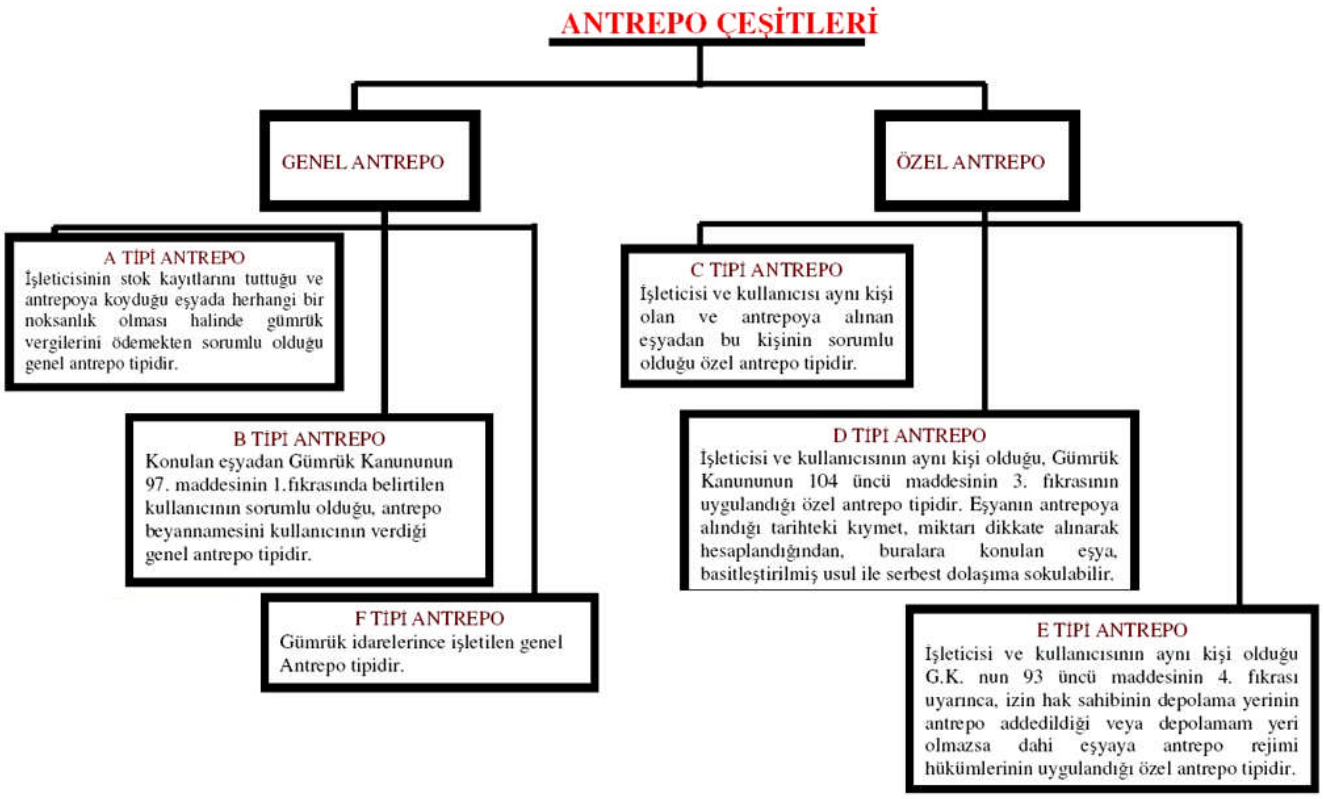
Özel antrepolar ise işleticisi ve kullanıcısı aynı olan antrepolardır. C,D ve E tipi antrepolar özel antrepo statüsündedir.

C Tipi Antrepo: İşleticisi ve kullanıcısı aynı olan ve eşyadan bu kişilerin sorumlu olduğu antrepo türüdür.

D Tipi Antrepo: İşleticisi ve kullanıcısı aynı olan, basitleştirilmiş usul esaslarının uygulandığı, eşyanın giriş tarihindeki gümrük değer ve kıymeti üzerinden vergilendirildiği antrepo türüdür.

E Tipi Antrepo: işleticisi ve kullanıcısı aynı olan, izin hak sahibinin işletmesinin antrepo olarak kabul edildiği antrepo türüdür.[16]

[16] A.g.e, s.109.

Şekil 1: Antrepo Türleri

Kaynak: https://gumrukdenhaber.wordpress.com/tag/antrepo-cesitleri/

Antrepolar ithalat vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmamış ve serbest dolasıma girmemiş eşyanın konulabildiği yerler olduğundan, antrepo rejiminin amacını; üretimde kullanılan girdilerin depolanması sırasında, üreticiye gümrük vergisi yükü yüklenmemesi olarak tanımlayabiliriz. Antrepoda bulunan eşya antrepoda bulunduğu müddetçe gümrük gözetiminde kaldığı ve bu süre zarfında eşyaya ait vergiler ödenmediği için uluslararası ticaret yapanlar vergilerin ödenmesini ertelemek için bu rejimi kullanmaktadır.

Antrepolarda elleçleme ve rutin işlemler olmak üzere iki tür işleme faaliyeti gerçekleştirilebilir. Elleçleme faaliyetleri kapsamında, gümrük idarelerinden yazılı izin alınmak suretiyle eşyanın asıl niteliği değiştirilmeden, istiflenmesi, yerinin değiştirilmesi, büyük kaplardan küçük kaplara aktarılması, kapların yenilenmesi veya tamiri, havalandırılması, etiketlenmesi gibi faaliyetler sayılabilir. Rutin işleme faaliyetleri ise

dahilde işleme rejimi ve gümrük kontrolü altında işleme rejimine tabi olan ve antrepoya alınan eşyalar için geçerlidir. Bu rejimler kapsamındaki eşyalar için gerekli izinlerin alınması halinde gümrük antrepo rejimine tabi olmadan işleme faaliyeti gerçekleştirilebilir.

Eşyanın antrepoya konulması, antrepo rejimine tabi tutulduğunu ifade etmez. İthalat işlemleri esnasında Türkiye gümrük bölgesine getirilen ve özet beyana bağlanmak suretiyle gümrük antreposuna alınan eşya için bulunduğu antrepo gümrük gözetiminde geçici depolama alanıdır. Kanun gereği deniz yolu ile gelen eşyalar için özet beyan verildiği tarihten itibaren 45 gün, karayolu ile gelen eşya için 20 gün, yolcu beraberinde gelen eşya için 3 ay içerisinde bir gümrük rejimine tabi tutulması gerekmektedir. Bu süreler içinde bir rejime tabi tutulmayan eşyalar tasfiye rejimine tabi tutulur ve eşya tasfiyeye alınır. Ancak geçici depolama alanında bulunan eşyanın antrepo rejimine tabi tutulması bu süreleri durdurur ve eşyanın artık antrepoda kalma süresi sınırsızdır. Antrepo rejimine tabi tutulmuş bir eşyanın antrepoda bir gümrük rejimine tabi tutulması halinde artık eşyanın antrepoda kalabileceği süre 30 gündür. 30 gün içerisinde rejimin gerektirdiği işlemlerin tamamlanıp malzemenin antrepodan çıkarılması gerekmektedir.

1.2.1.3.Geçici İthalat Rejimi

Geçici ithalat rejimi, serbest dolaşıma girmemiş eşyanın ithalat vergilerinden kısmen veya tamamen muaf olarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın Türkiye gümrük bölgesi içinde kullanılmasını ve doğal yıpranmalar hariç olmak üzere, olduğu gibi yeniden gümrük bölgesini terk etmesini ön gören ekonomik etkili bir gümrük rejimidir. İthalata konu eşya ile bütün olmayan ve mahrecine iade edilecek olan ambalaj ve kapların Türkiye gümrük bölgesine girişinde bu rejim uygulanabilir. Geçici ithalat rejiminden yararlanmak için, ithalatın yapıldığı gümrük idaresinden yazılı izin alınır.

Geçici ithalat izni verilmesi halinde iznin süresi kanunda kesin olarak belirtilmemiştir. Süre, izin hak sahibinin talep ettiği süreye göre Gümrükler Genel

Müdürlüğü'nce tespit edilir. Eşyanın geçici ithalat rejimi altında kalma süresi azami 24 ay olarak belirlenir.

İzin verilen eşya, rejim altında kaldığı süre içinde giriş ayniyatına ve tahsis amacına uygun olarak tahsis edildiği yerde kullanılmak zorundadır. Geçici ithalat rejimine tabi tutulan eşya Türkiye gümrük bölgesinde herhangi bir işleme faaliyetine tabi tutulmaz.

Geçici İthalat Rejiminin Uygulanabileceği Eşyalar *(2009/15481 s. BKK):*

- Taşıt
- Palet
- Konteyner
- Yolcular Tarafından İthal Edilen Kişisel ve Sportif Amaçlı Eşya, Gemi Adamlarının İhtiyaç Malzemesi
- Kriz Hali İçin Gönderilen Yardım Malzemesi, Tıbbi ve Cerrahi Teçhizat ile Laboratuvar Teçhizatı, Canlı Hayvanlar ve Bunlara Ait Teçhizat ve Sınır Bölgelerinde Kullanılan Teçhizat
- Ses, Görüntü veya Veri Taşıyan Eşya, Turistik Reklam Malzemesi, Mesleki Teçhizat, Pedagojik Materyal ve Bilimsel Malzeme
- Ambalajlar, Özel Nitelikte Eşya, Numuneler, Üretim Araçları ve Parçaları
- Sergilenmek veya Satılmak Amacıyla Getirilen Eşya
- Yedek Parça, Aksesuar ve Ekipman, Ekonomik Etkisi Olmayan Özel Bir Durumda Getirilen Eşya

Geçici ithalat rejiminden yararlandırılmayacak eşyalar:

- Türkiye'ye ithali yasak olan eşya.
- Tüketilebilir nitelikteki eşya.
- Ayniyet tespitinin yapılması mümkün olmayan eşya.
- Ülke ekonomisine zarar verebileceği Müsteşarlıkça belirlenecek eşya.

1.2.1.4.Hariçte İsleme Rejimi

Hariçte işleme rejimi serbest dolaşımdaki eşyanın, daha ileri bir safhada işlenmek, yenilenmek veya tamir edilmek üzere Türkiye gümrük bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihraç edilmesi ve bu işleme faaliyeti sonucunda elde edilen ürünlerin tam veya kısmi muafiyet kapsamında tekrar serbest dolaşıma girmesini öngören rejimdir.

Hariçte işleme rejimi kapsamında gerçekleştirilen faaliyetler üç ana başlıkta işlemektedir ve burada en önemli husus eşyanın yeniden serbest dolaşıma girmesi sırasında uygulanacak olan kısmi ve tam muafiyetlik durumudur.

1.Hariçte İşleme İzin Belgesi: İşlenmek üzere hammadde, yardımcı mamul veya yarı mamulün Türkiye gümrük bölgesi dışına ihraç edilmesi ve daha ileri bir safhada işlenerek, işlenmiş ürünlerin yeniden serbest dolaşıma girmesi hükümlerini kapsayan izin belgesidir. Bu işlem için Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü'ne müracaat edilir. Bu işleme faaliyetine örnek olarak; bir tekstil firmasının kumaş, astar ve yardımcı malzemelerini Türkiye gümrük bölgesi dışına ihraç etmesi ve işlenerek kaban, ceket, pantolon vb. konfeksiyon ürünü halinde yeniden serbest dolaşıma sokması işlemi gösterilebilir. Hariçte işleme izin belgesinin süresi 12 aydır.

Hariçte işleme izin belgesi kapsamında ihraç edilen hammaddenin mamul olarak yeniden serbest dolaşıma girişinde kısmi muafiyet hükümleri uygulanır ve eşyanın ithalat vergileri ödenmez. Sadece Türkiye gümrük bölgesi dışında yapılan işleme faaliyeti için bir işçilik faturası düzenlenir ve bu işçilik ücretinin gümrük vergisi ödenir.

2.Tamir Amaçlı Hariçte İşleme İzni: Gümrük mevzuatı gereğince Türkiye gümrük bölgesi dışına tamir, bakım, kalibrasyon veya herhangi bir işlem görmek için geçici olarak ihraç edilecek olan eşyalar için gümrük idarelerinden alınan izindir. Türkiye'de uygulama alanı en geniş olan hariçte işleme rejimi türüdür.

Tamir amaçlı ihraç edilen eşyanın tamir ve bakımının garanti kapsamında olması halinde eşyanın yeniden serbest dolaşıma girişinde tam muafiyet hükümleri uygulanır ve gümrük vergileri ödenmez. Tamir işlemleri de garanti kapsamında olacağından ve hiçbir

işçilik ücreti ödenmeyeceğinden işçilik faturası da kesilmez ve işçiliğin gümrük vergisi de ödenmez. Ancak yapılan işçilik garanti kapsamında değil ise bu tamir ve bakım işleminde kısmi muafiyet hükümleri uygulanır ve işçilik faturası kesilerek bu işlemin gümrük vergisi ödenir. Eğer eşya ihraç edilirken üzerinde olmayan bir parça tamir ve bakım sırasında eklenirse, ürünün serbest dolaşımı girişi esnasında sonradan eklenen bu parçanın da gümrük vergisi ödenmek zorundadır.

Tamir amaçlı ihraç edilen makine ve teçhizatın yerine, Türkiye gümrük bölgesi dışından geçici olarak bir makine ve teçhizat ithalatı yapılması halinde, getirilen bu makine ve teçhizatın da gümrük vergileri ödenmez ve bu eşya ikame ürün, bu sistem de standart değişim sistemi olarak adlandırılır.

3.Maden Cevherlerinin İşlenmesi İçin Alınan Hariçte İşleme İzni: Maden cevherlerinin işlenmesi, izabe edilmesi, maden ve metalden mamul eşyanın ayrıştırmaya tabi tutulması vb. işlemleri için izin hak sahibi firmanın bağlı bulunduğu Maden ve Metal İhracatçıları Birliği'nden alınan izindir.

Bu izin kapsamında eşyanın yeniden serbest dolaşıma girmesi durumunda uygulanacak vergi muafiyetinin kısmi veya tam muafiyet olması izin hak sahibi firmanın Sanayi Odasından alacağı resmi yazı ile belirlenir. Sanayi Odası'nın ihraç edilecek madenin Türkiye'de işlenmesinin mümkün olmadığını, Türkiye'de yerleşik hiçbir firmanın bu teknoloji ve imkana sahip olmadığını belirten bir resmi yazı vermesi durumunda bu eşyanın yeniden serbest dolaşıma girmesi halinde tam muafiyet hükümleri uygulanır ve işçilik bedelinin de vergileri ödenmez. Ancak böyle bir durumun olmaması, bu madenin Türkiye'de de işlenmesinin mümkün olduğu hallerde, eşyanın yeniden serbest dolaşıma girişinde kısmi muafiyet hükümleri uygulanır ve eşyaya uygulanan işçilik bedelinin vergileri ithalat esnasında ödenir.

Hariçte İşleme Rejimi kapsamında ihraç edilen eşyanın işlem görmesinin ardından tekrar Türkiye gümrük bölgesine getirilme zorunluluğu yoktur. Üçüncü ülkelere ihraç edilen eşyanın, bir AB gümrük bölgesine ithal edilmesi halinde INF2 formu düzenlenir ve bu eşyanın AB gümrük bölgesine ithalatında vergi muafiyeti uygulanır. Bu duruma üçgen trafik denir.

1.2.1.5.Gümrük Kontrolü Altında İşleme Rejimi

İthal hammaddelerin gümrük yükümlülüklerinden şartlı muaf tutularak, gümrük gözetimi altında işlenmesine işlenmiş ürünün içerisinde serbest dolaşıma girişine izin veren bir ekonomik etkili rejim türüdür. Serbest dolaşıma girmemiş eşyanın, Türkiye gümrük bölgesinde, ithalat vergilerine ve ticaret politikası önlemlerine tabi olmaksızın daha ileri bir safhaya getirilmek üzere işlenmesi ve bu işlemler sonucu elde edilen ürünün tabi olduğu oranlar üzerinden serbest dolaşıma girmesi gümrük kontrolü altında işleme rejimi hükümleri çerçevesinde yapılır.[17]

Gümrük kontrolü altında işleme rejimi, ticaret politikası önlemleri ve gümrük vergisi açısından ithal hammaddenin, işlenmiş üründen daha yüksek olması halinde tercih edilen bir rejim türüdür.

Gümrük kontrolü altında işleme rejimi için ilgili gümrük idaresinden izin alınması gerekmektedir. İzin talebini alan gümrük idaresi aşağıdaki şartların oluşması halinde bu izni verebilir:

1. İthal eşyanın, işlenmiş ürünler bünyesinde kullanıldığının tespitinin mümkün olması,
2. İthal edilen hammaddenin işleme faaliyeti sonucunda niteliğinin değişmesi,
3. İthal eşyanın tabi olduğu ticaret politikalarını olumsuz etkilememesi
4. Türkiye'de benzer eşya üretimi yapan yerli üreticileri olumsuz etkilememesi
5. Eşyaya ilişkin vergilerin teminata bağlanması

1.2.1.6.Dahilde İsleme Rejimi

Dahilde işleme rejimi, serbest dolaşımda olmayan eşyanın, Türkiye gümrük bölgesi içerisinde işleme faaliyetine tabi tutulmak üzere geçici ithal edilmesi ve işleme faaliyeti

[17] Ag.e, s.96.

sonrasında elde edilen işlem görmüş ürünün yeniden ihraç edilmesi esasına dayanan ekonomik etkili bir gümrük rejimidir.

Dünya piyasa fiyatlarında hammadde temin etmek suretiyle ihracatı artırmayı, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmayı, ihraç pazarlarını geliştirmeyi ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmeyi amaçlayan bir sistemdir. Yapılacak olan işleme faaliyetine göre Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü'nden alınacak olan Dahilde İşleme İzin Belgesi ve gümrük idarelerinden alınacak olan Dahilde İşleme İzni olmak üzere iki ayrı sistemle uygulanır.[18]

[18] http://ggm.gtb.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/ticari/dahilde-isleme

İkinci Bölüm
TÜRKİYE'DE DAHİLDE İŞLEME REJİMİ

2.1.DAHİLDE İŞLEME REJİMİNİN GELİŞİM SÜRECİ

1960-1980 yılları arasında Türkiye'nin dış ticaret stratejisi ithal ikameci politika uygulamasıydı. Yani Türkiye'nin dış ticaret stratejisi; daha önce ithal edilen malları yurt içinde üretmek üzere sanayileşmekti. İthal ikameci politikaların temel amacı uzun vadede döviz tasarrufu sağlayarak dış ödemeler dengesini düzeltmek ve bu sayede dış kaynak ihtiyacı olmadan ekonominin gelişmesini sağlamaktır.

Bir yandan geleneksel tarım ürünleri dışında ihracat yapılamaması, diğer yandan sanayiinin artan ithalat ihtiyacı, Türkiye'yi 1980 sonlarında büyük bir döviz sorunu ile karşı karşıya getirdi.

1984-1989 yılları arası ihracatın vergi iadesi ile teşvik edildiği dönemdir. Bu dönemde ihracatçı firmalara teşvikler verilmiş ancak 1989 sonrası GATT (Genel Gümrük ve Tarife Anlaşması) kurallarının uygulanması ile bu teşvikler kaldırılmış ve böylece ihracatın artış hızı da yavaşlamıştır.

Bu anlamda ihracat destekleri olarak nakdi ve doğrudan yardımların etkinliği ortaya çıkmaya başlamıştır. 1995 yılında uluslararası ticaretin serbestleşmesi amacıyla başlatılan GATT süreci tamamlanarak oluşturulan Dünya Ticaret Örgütü'ne üye olunmuş ve 01.01.1996 tarihi itibariyle AB ile Gümrük Birliği'ne girilmesi kararı alınmıştır.

AB ile Türkiye arasında gümrük birliğinin kurulmasına ilişkin Ortaklık Konseyi Kararına istinaden daha önceki dönemlerde uygulanan nakdi ihracat yardımları ve sübvansiyonlar yürürlükten kaldırılmış, bunların yerini AB ve DTÖ normlarına uygun İhracata Yönelik Devlet Yardımları sistemi almıştır. [19]

[19] **Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu,** TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No. DPT: 2681, 2004, s.2.

AB mevzuatına uyum çalışmaları sonucu İhracatı Teşvik Mevzuatı Avrupa Topluluğunun Gümrük koduna uyumlu hale getirilmiş ve 25.12.1995 tarihli Dahilde İşleme Rejimi Kararı ve 05.01.1996 tarihli 96/1 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği İhracatı Teşvik Mevzuatı'nın yerini almıştır.

Bugün son düzenlemeleri ile 20.12.2006 tarihli 26382 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İhracat: 2006/12 Sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği hükümleri uygulanmaktadır.

2.1.1.Dahilde İşleme Rejiminin Amacı

Dahilde İşleme Rejimi (DİR); serbest dolaşımda olmayan eşyanın, Türkiye gümrük bölgesinde işlem görerek, işlem görmüş ürünün bünyesinde yeniden ihraç edilmesi amacıyla, gümrük vergileri ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın ve vergileri teminata bağlanmak suretiyle geçici olarak ithal edilmesine imkan sağlayan bir ekonomik etkili gümrük rejimidir. Vergileri teminata bağlanmak suretiyle geçici ithaline izin verilen eşyanın Türkiye gümrük bölgesinden ihraç edilmesi ve ihracat taahhütlerinin yerine getirilmesi halinde, eşyanın ithali esnasında teminata bağlanan gümrük vergileri iade edilir.[20]

DİR, dünya piyasa fiyatlarında hammadde temin etmek suretiyle ihracatı artırmayı, ihraç ürünlerine uluslararası piyasalarda rekabet gücü kazandırmayı, ihraç pazarlarını geliştirmeyi ve ihraç ürünlerini çeşitlendirmeyi amaçlayan bir sistemdir.

DİR, ihracat sanayilerinin teşvik edilip bunlardan tam olarak faydalanmasına imkan vermekte ve olağan gümrük tarifelerinin ihracat sanayii açısından kolaylaştırılmasını da amaçlamaktadır. Ancak rejim işleyiş itibariyle yurt içindeki yerli üreticinin de temel ekonomik çıkarlarının olumsuz etkilenmemesini de gözetmektedir.[21]

[20] 4458 Sayılı Gümrük Kanunu, Madde 108

[21] Çetin, İnanç, **Dış Ticaret Mevzuatımızda Geçici Muaflık, Geçici Kabul ve Dahilde İşleme Rejimlerinin Türkiye'deki Uygulamaları ile AB Mukayesesi,** İstanbul, 1997, s.42.

2.1.2.Dahilde İşleme Rejiminin Sağladığı Avantajlar

Dahilde işleme rejiminin sağladığı avantajlar aşağıdaki gibidir:

- Ticaret politikası önlemlerine tabi olmama,
- İthalatta KDV, ÖTV, Gümrük vergisi, Anti-Damping ile diğer vergi ve fonlardan muafiyet,
- Alınması gereken vergilere ilişkin teminat indirimi,
- KKDF istisnası,
- Vergi, resim ve harç istisnası,
- Yurt İçi Alımlarda KDV Tecil-Terkin uygulaması,
- Yurt İçi Satış ve Teslimlere izin verilmesi,
- Girdi maliyetlerinin düşürülerek rekabet gücünün artırılması,
- Ucuz hammadde kaynağının temin edilmesi,
- Yurt içinde yeteri derecede kaliteli olmayan hammaddenin uluslararası pazarda bulunabilme imkanı,
- Rekabet yaratması nedeniyle yurt içindeki firmaların üretime önem vererek kaliteyi artırmaya ve uluslararası pazara açılmalarına neden olması.

2.2.DAHİLDE İŞLEME REJİMİ TEDBİRLERİ

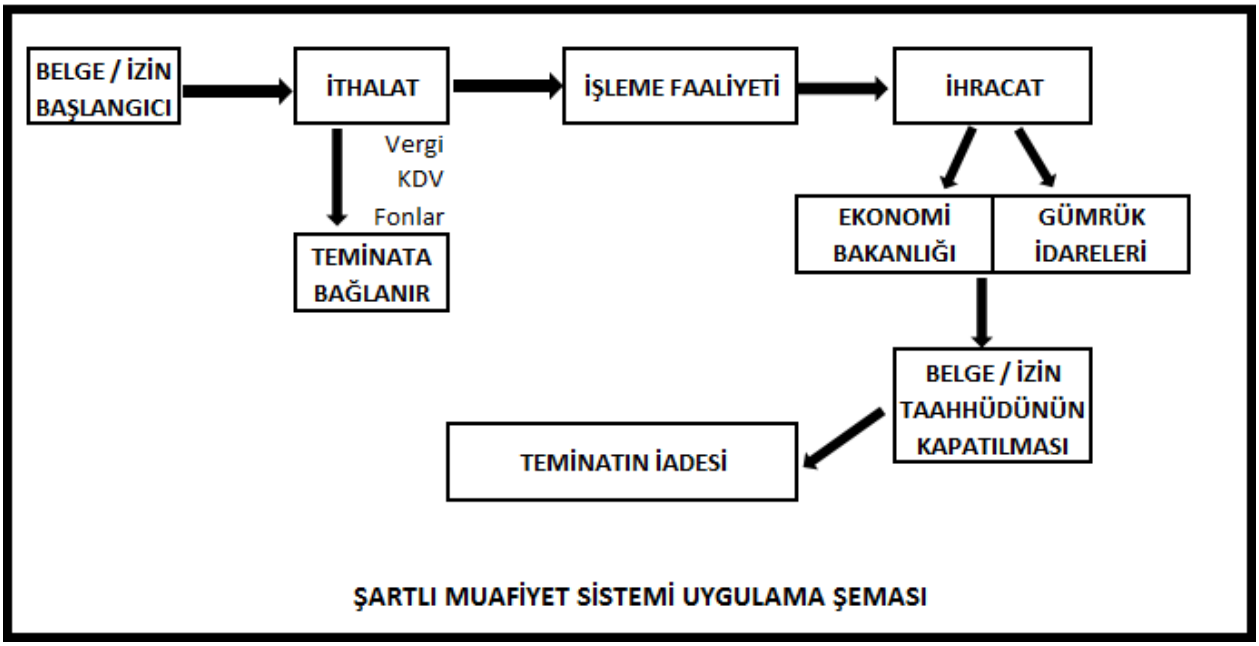
DİR ile ilgili hükümler 4458 sayılı Gümrük Kanununun 108-122'nci maddeleri ve İhracat: 2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği'nce düzenlenmektedir. Uygulanacağı üretim konusuna ve uygulama esaslarına göre; ***Dahilde İşleme İzni*** ve ***Dahilde İşleme İzin Belgesi*** olmak üzere iki ana başlığa ayrılır.

Dahilde İşleme İzni (Dİİ); İhracat amacıyla gümrük muafiyetli ithalata imkan sağlayan ve ***Gümrük İdaresince*** verilen izne, Dahilde İşleme İzin Belgesi (DİİB) ise; İhracat amacıyla gümrük muafiyetli ithalat ve/veya yurt içi alımlara imkan sağlayan ***Ekonomi Bakanlığı'nca*** düzenlenen belgeye denir.

Çalışmamızın bu bölümünde DİR'in her iki uygulamasında da geçerli olan uygulama esaslarını birlikte ele alacağız.

2.2.1.Şartlı Muafiyet Sistemi

İhraç edilecek eşyanın üretiminde kullanılan hammadde, yardımcı madde, ambalaj ve işletme malzemelerinin ithalatı sırasında doğan vergilerin teminata bağlanarak ve ticaret politikası önlemlerine tabi tutulmaksızın ithal edilmesi ve üretim sonucunda elde edilen eşyanın ihraç edilmesini müteakip alınan teminatın iade edilmesidir.

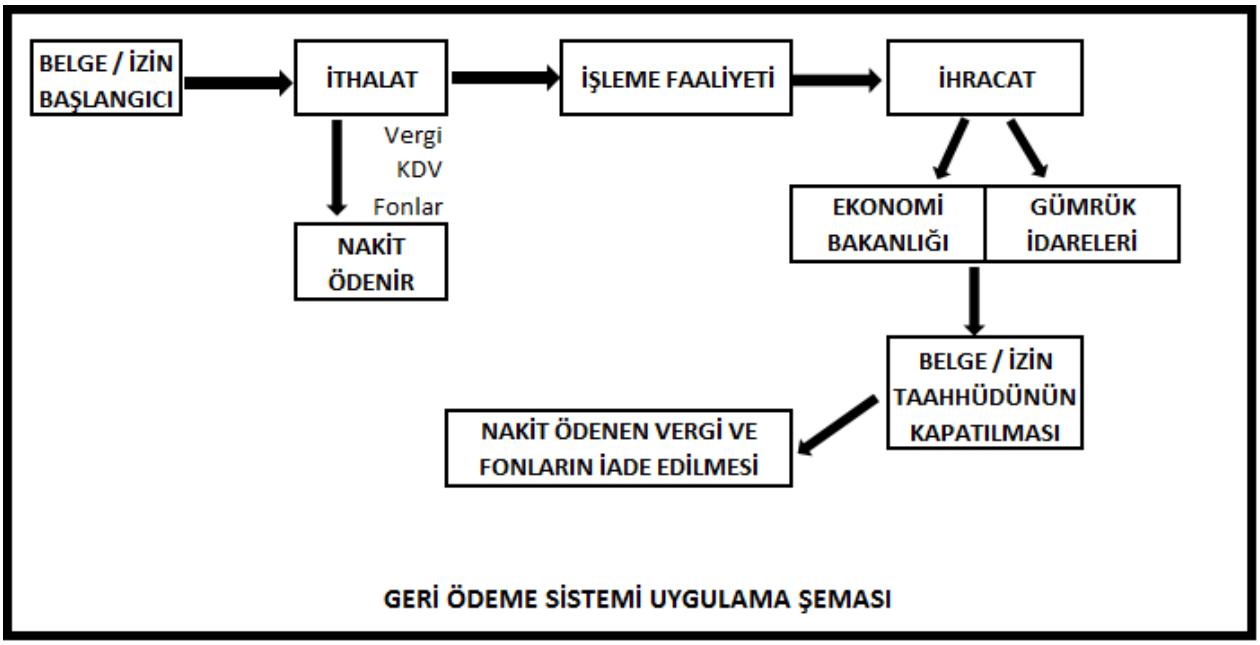

Şekil 2: Şartlı Muafiyet Sistemi

Şartlı muafiyet sistemin kapsamında yapılan işlemlerde D1A muafiyet kodu kullanılır. Gümrük beyannamelerinde kullanılan D1A muafiyet kodu, dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalat/ihracat olduğu ve ithalat vergilerinin teminata bağlandığı anlamına gelmektedir.

2.2.2.Geri Ödeme Sistemi

İhraç edilecek eşyanın üretiminde kullanılan hammadde, yardımcı madde, ambalaj ve işletme malzemelerinin ithalatı sırasında doğan vergilerin nakit olarak ödenerek ithal edilmesi ve üretim sonucunda elde edilen eşyanın ihraç edilmesini müteakip nakit alınan vergilerin iade edilmesidir

Şekil 3: Geri Ödeme Sistemi

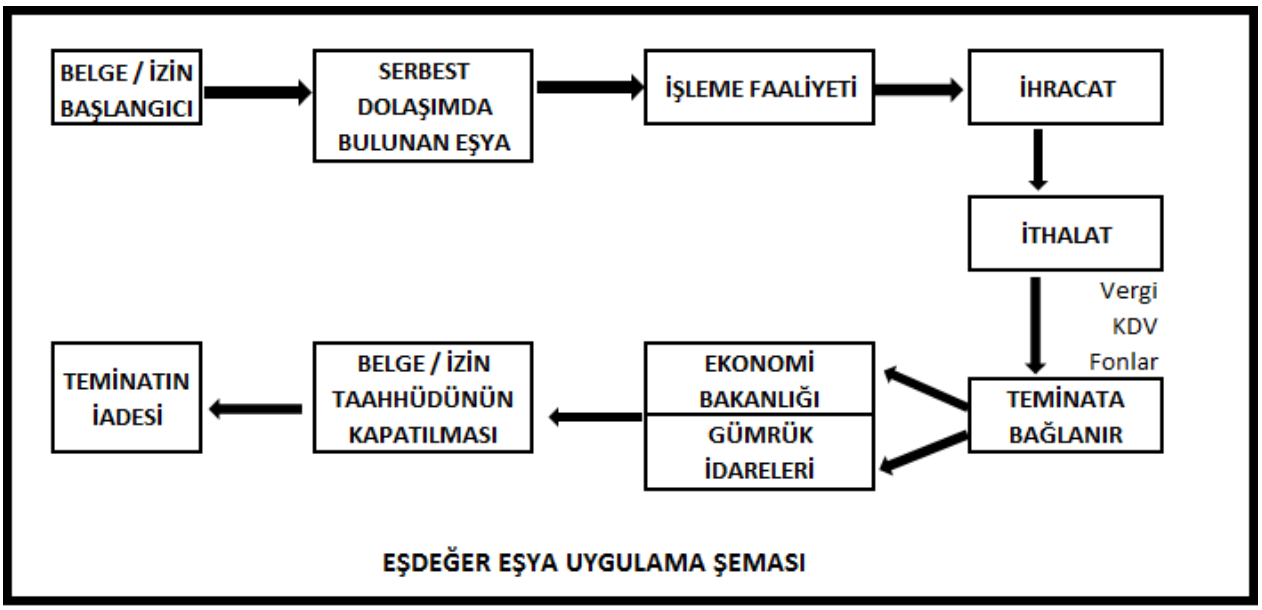
Geri ödeme sistemin kapsamında yapılan işlemlerde ise D5 muafiyet kodu kullanılır. Gümrük beyannamelerinde kullanılan D5 muafiyet kodu, dahilde işleme rejimi kapsamında yapılan ithalat/ihracat olduğu ve ithalat vergilerinin nakit olarak ödendiği anlamına gelmektedir. D5 muafiyet kodlu geri ödeme sistemi kapsamında yapılan ithalatlarda Ticaret Politikası Önlemleri uygulanır.

Geri ödeme sisteminin bir diğer uygulaması ise D5A muafiyet kodlu uygulamasıdır. D5A muafiyet kodlu ithalatlarda Ticaret Politikası Önlemleri uygulanmaz, KDV ve ilave vergiler teminata bağlanır ve ihracatı müteakip iade alınır, ancak gümrük vergileri nakit ödenir fakat iade alınamaz. D5A muafiyet kodunun uygulama esasları Türkiye'de yerleşik

imalatçı-ihracatçı firmalar açısından çok fazla kar sağlamadığından kullanım alanı çok yaygın değildir.

2.2.3.Eşdeğer Eşya Kullanımı

DİR kapsamında yapılması öngörülen hammadde ithalatından önce, serbest dolaşımda bulunan hammaddenin üretime sokulması ve ihraç edilmesinin ardından, ihracatı yapılan hammadde miktarı kadar ithalat yapılmasına izin veren, ithalat esnasında ödenecek vergilerin teminata bağlanmasını ve ihracatın akabinde yatırılan teminatın iade edildiği sistemdir.

Şekil 4: Eşdeğer Eşya Kullanımı

DİİB kapsamında işlem görmüş ürünün elde edilmesini takiben, ithal eşyasının yerine eşdeğer eşya olarak, asgari 8 (sekiz)'li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu (GTİP), ticari kalite ve teknik özellikleri itibarıyla aynı kalite ve nitelikleri taşıyan serbest dolaşımdaki eşya kullanılabilir. Ancak, eşdeğer eşya olarak kullanılan tarım ürünlerinin ithal eşyası ile ticari kalite, teknik özellik ve niteliği itibarıyla aynı olduğuna yönelik tespit, münhasıran 12 (on iki)' li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonuna göre yapılır.

Eşdeğer eşya sistemi kapsamında yapılan işlemlerde ise D1B muafiyet kodu kullanılır. Eşdeğer eşya kullanımı çerçevesinde, belge kapsamında önceden ihracat işleminden sonra ithalat yapılabileceği gibi, ithal eşyası ile serbest dolaşımdaki eşya birlikte de kullanılabilir. İthal eşyasının ithalinden önce eşdeğer eşyadan elde edilen işlem görmüş ürünün ihracı halinde, buna tekabül eden ithalat, belge süresi sonuna kadar yapılabilir. Bu kapsamda yapılacak ithalat esnasında KDV dahil tüm vergiler teminata bağlanır ve ticaret politikası önlemleri uygulanmaz.

2.2.4.Yurtiçi Alım

DİİB kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan eşya ithal edilebileceği gibi, KDV Tecil-Terkin Sistemi kullanılarak yurt içinden de temin edilebilir.[22] Belge kapsamında ihraç edilmek üzere yurt içinden temin edilen eşya, bu Tebliğin uygulanması bakımından ithal eşyası gibi değerlendirilir ve ihracatının da belge süresi içerisinde yapılması gerekir. Ancak, işlem görmüş ürünün ihracının gerçekleştiğinin belgelenmesi kaydıyla, süresi sona erse dahi DİİB kapsamında T.C. Şeker Kurumunca tespit edilen şeker fabrikalarından belge süresinden sonra da yurt içi alım yapılabilir.

Bu kapsamda, katma değer vergisinde tecil-terkin sistemine istinaden yurt içinden eşya alımından önce eşdeğer eşyadan elde edilen işlem görmüş ürünün ihracı halinde, buna tekabül eden eşya, belge süresi sonuna kadar yurt içinden temin edilebilir.

[22] **Katma Değer Vergisi Genel Uygulama Tebliği**, Resmi Gazete Tarihi: 26.04.2014, Resmi Gazete Sayısı: 28983, Madde:9

2.3.DAHİLDE İŞLEME REJİMİ UYGULAMA ESASLARI

Dahilde İşeme Rejimi uygulama esasları 20.12.2006 tarihli 26382 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan İhracat:2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği hükümlerince belirlenmiştir. DİR kapsamında yapılan gümrük işlemlerinin uygulama esasları ve DİR tedbirlerine uyulmaması halinde uygulanacak müeyyide işlemleri 04.11.1999 tarihli 23866 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 4458 sayılı Gümrük Kanunu hükümlerince uygulanmaktadır.

2.3.1.Dahilde İşleme Rejimi Önemli Tanımları ve Kavramları

DİR'in uygulama esaslarının anlaşılabilmesi için, öncelikle uygulamanın önemli tanım ve kavramlarının bilinmesi gerekmektedir.

Gümrük Rejimi: Geçici depolama yerinde, antrepoda veya gümrükçe müsaade edilen bir yerde muhafaza edilen eşyaya ilişkin olarak, öngörülen amaçlar için yapılmasına karar verilen işlem için uygulanacak mevzuat ve prosedürleri,[23]

Serbest Dolasımda Bulunan Esya: 4458 sayılı Gümrük Kanununa göre tamamı Türkiye Gümrük Bölgesinde elde edilen ve bünyesinde Türkiye Gümrük Bölgesi dışındaki ülke veya topraklardan ithal edilen girdileri barındırmayan veya Türkiye Gümrük Bölgesi dışındaki ülke veya topraklardan serbest dolasıma giriş rejimi uygulamasına dahil edilerek ithal edilen eşyayı,

Üçüncü ülke: Türkiye ve topluluk üyesi ülkeler dışında kalan bütün diğer ülkeleri,

Dahilde: Türkiye Gümrük Bölgesini (Serbest Bölgeler hariç),

İşleme Faaliyeti: Eşyanın montajı, kurulması ve diğer eşya ile birleştirilmesi, işçiliğe tabi tutulması, işlenmesi, yenilenmesi, düzenli hale getirilmesi, tamir edilmesi ile işleme sırasında tamamen veya kısmen tüketilse dahi işlem görmüş ürünün bünyesinde

[23] Atila Bağrıaçık, **Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri**, Bilim Teknik, İstanbul, 2004, s.168.

bulunmayan ancak, bu ürünün üretilmesini sağlayan veya kolaylaştıran önceden belirlenmiş bazı eşyanın kullanılmasını,

Dİİ: İhraç amacıyla gümrük muafiyetli ithalata ve/veya yurt içi alımlara imkan sağlayan Gümrük Müdürlükleri tarafından düzenlenen belgeyi,

DİİB: İhraç amacıyla gümrük muafiyetli ithalata ve/veya yurt içi alımlara imkan sağlayan Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü tarafından düzenlenen belgeyi,

Ticaret Politikası Önlemleri: İthalatta haksız rekabetin önlenmesini temînen, İthalat Rejimi Kararının 4. maddesinde belirtilen mevzuat çerçevesinde alınan önlemleri (Asgari fiyat uygulaması, kayıt belgesi vb) ifade eder.

Vergi: Esyanın ithali ve ihracında tahsili öngörülen vergi, resim, harç, fon ve benzeri bütün mali yükleri ifade eder.

Kapasite Raporu: Sanayi Odalarına kaydolarak sanayi kuruluşu niteliği kazanan özel veya tüzel kişiliklerin kimlik kartı niteliğinde olan ve bu kuruluşların irtibat bilgilerini, üretim konularını ve yıllık üretim kapasitelerini, teknolojilerini, makine parklarını, kullandıkları hammaddeleri, sermaye ve istihdam bilgileri ile benzeri konuları içeren belgeyi[24]

Aracı ihracatçı: Dahilde işleme izin belgesinde/dahilde işleme izninde taahhüt edilen ihracatı, belge/izin sahibi firmadan tedarik ettiği şekliyle gerçekleştiren belge/izin sahibi olmayan firmayı,

Yan sanayici: Dahilde işleme izin belgesinde taahhüt edilen ihraç ürününün tamamını ya da bir kısmını üreten, belgede kayıtlı ancak belge sahibi olmayan firmayı,

Belge/İzin süresi sonu: Belge/izin süresi bitiminin rastladığı ayın son gününü,

Döviz kullanım oranı: Dahilde işleme izin belgesi/dahilde işleme izni kapsamındaki CIF ithal (yurt içi alımlar hariç) tutarının FOB ihraç tutarına (ikincil işlem

[24] http://sanayi.tobb.org.tr/kapasite_raporu.php

görmüş ürünün serbest dolaşıma giriş rejimi hükümlerine göre ithalatının yapılması halinde bu ürünün gümrük kıymeti dahil) olan yüzde oranını,

Hammadde sarfiyat tablosu: DİİB projesi kapsamında vergi muafiyetli ithalatı yapılan hammaddenin, ihracatı öngörülen ürünlerin bünyesinde kullanım oranları gösteren tabloyu,

Eşdeğer eşya: İşlem görmüş ürünün elde edilmesinde ithal eşyasının yerine kullanılan ve ithal eşyası ile asgari 8 (sekiz)'li bazda gümrük tarife istatistik pozisyonu, ticari kalite ve teknik özellikleri itibarıyla aynı kalite ve nitelikleri taşıyan serbest dolaşımda bulunan eşyayı,

Fire: İşleme faaliyetleri sırasında özellikle kuruma, buharlaşma, sızma veya gaz kaçağı şeklinde yitirilen ve imha olan kısım ile ekonomik değeri olmayan atıkları,

Asıl işlem görmüş ürün: Dahilde işleme rejimi kapsamında elde edilmesi amaçlanan ürünü,

İkincil işlem görmüş ürün: İşleme faaliyetleri sonucunda elde edilen asıl işlem görmüş ürün dışındaki ekonomik değeri olan ürünü,

İşletme malzemesi: İşleme faaliyetleri sırasında tamamen veya kısmen tüketilseler dahi, ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan ancak ürünün bünyesinde yer almayan ve sabit tesislerin çalışabilir durumda olmasını temin eden (enerji ve yakıt hariç, yatırım malı makine ve teçhizat niteliğinde olmayan) malzemeyi,

Değişmemiş eşya: İşlem görmemiş ithal eşyasını ifade eder.

2.3.2.Dahilde İşleme İzin Belgesi Müracaatı

Türkiye Gümrük Bölgesinde (Serbest Bölgeler hariç) yerleşik firmaların; DİİB almak için 2007/2 Sayılı Dahilde İşleme Rejimine İlişkin İşlemlerin Bilgisayar Veri İşleme Yoluyla Yapılmasına Dair Tebliğ hükümlerince elektronik imza (e-imza) yöntemi ile

Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü'ne DİR Otomasyon Sistemi üzerinden müracaat etmeleri gerekmektedir.

DİİB müracaatları aşağıda yer alan kriterler çerçevesinde değerlendirilir:

- İthal eşyasının işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanıldığının tespitinin mümkün olması,
- Türkiye Gümrük Bölgesindeki (Serbest Bölgeler hariç) üreticilerin temel ekonomik çıkarları ile Türk malı imajının olumsuz etkilenmemesi,
- İşleme faaliyetinin, katma değer yaratan ve kapasite kullanımını artıran bir faaliyet olması yanında, işlem görmüş ürünün rekabet gücünü ve ihraç potansiyelini artıran koşullar yaratıyor olması,
- Firmaların dahilde işleme izin belgeleri ve dahilde işleme izinleri kapsamındaki performans ve kriterleri çerçevesinde değerlendirilir.[25]

DİİB başvurusu ile belgenin verilmesi ve kullanılmasına ilişkin olarak işlemler aşağıda belirtildiği şekilde gerçekleştirilmektedir.

- Firmaların bağlı bulunduğu Bölge Müdürlükleri tarafından yukarıda belirtilen kriterlerin uygun bulunması halinde, firmaların DİİB kapsamında gerçekleştirmeyi ön gördükleri taahhütlerinin firmaya ait kapasite raporunda yer alıp almadığının kontrol edilmesi,
- DİİB proje kapsamında ithali ve ihracı ön görülen ürünlerin, mevzuatta ithali/ihracı yasak olan ürünler kapsamında yer alıp almadığının kontrol edilmesi,
- DİİB projesinde belirtilen ihracı ve ithali öngörülen ürünlerin madde adı ile GTİ'inin (8-12'li bazda) uyumlu olup olmadığının kontrol edilmesi,
- Hammadde sarfiyat tablosunda ihraç edilecek mamulün, kapasite raporunda belirtilen miktarları aşıp aşmadığının kontrol edilmesi,
- Hammadde sarfiyat tablosunda belirtilen fire oranlarının kontrol edilmesi,

[25] Eylem, Yavuz; Mehmet Maç, **Dahilde İşleme İzin Belgesi**, http://www.vergi.tc/makaleDetay/MehmetMac/DAHILDE-ISLEME-IZIN-BELGESI/86a536c8-0f77-4ab2-aa3d-eab672ad8d13

- İlgili mevzuat hükümleri saklı kalmak kaydıyla döviz kullanım oranının % 80'i aşıp aşmadığının kontrol edilmesi çerçevesinde DİİB müracaatları onaylanır veya reddedilir.[26]

2.3.3.Dahilde İşleme İzni Müracaatı

Türkiye Gümrük Bölgesinde (Serbest Bölgeler hariç) yerleşik firmaların; 02.05.2016 tarihine kadar Dİİ almak için ithalatın yapılacağı Gümrük İdaresi'ne Dİİ Talep Formları ile müracaat etmeleri gerekmekteydi. Ancak; 20.03.2012 tarih ve 28239 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2012/6 sayılı "Gümrük Hizmetlerinde Tek Pencere Sistemi" konulu Başbakanlık Genelgesi çerçevesinde ve Ekonomi Bakanlığı'nın koordinasyonunda Tek Pencere Sistemi'nin yaygınlaştırılması çalışmaları kapsamında, 17.01.2005 tarihli, 2005/8391 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Kararı ile Dahilde İşleme Rejimi Tebliği (İhracat: 2006/12) çerçevesinde dahilde işleme izni almak amacıyla yapılan başvuruların yükümlü tarafından e- başvuru sistemi aracılığıyla gümrük idaresine iletilmesi ve gümrük idaresince uygun bulunması halinde verilecek dahilde işleme izinlerinin 02.05.2016 tarihinden itibaren Tek Pencere Sistemi kapsamına alınması uygun bulunmuştur.[27]

Dİİ müracaatları aşağıda yer alan kriterler çerçevesinde değerlendirilir:

- İthal eşyasının işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanıldığının tespitinin mümkün olması,
- Türkiye Gümrük Bölgesindeki (Serbest Bölgeler hariç) üreticilerin temel ekonomik çıkarları ile Türk malı imajının olumsuz etkilenmemesi,
- İşleme faaliyetinin, katma değer yaratan ve kapasite kullanımını artıran bir faaliyet olması yanında, işlem görmüş ürünün rekabet gücünü ve ihraç potansiyelini artıran koşullar yaratıyor olması,
- Firmaların dahilde işleme izin belgeleri ve dahilde işleme izinleri kapsamındaki performans ve kriterleri çerçevesinde değerlendirilir.

[26] 2005/1 sayılı **Dahilde İşleme İzin Belgesi Müracaatlarının Ön İncelenmesi Hakkında Genelge**
[27] **Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü,** 28.04.2016 tarihli 7342105-106.05-00015617966 sayılı yazısı

Dİİ başvurusu ile iznin verilmesi ve kullanılmasına ilişkin olarak işlemler aşağıda belirtildiği şekilde gerçekleştirilmektedir.

1- Dahilde İşleme İzni başvurusu yükümlüsünce Tek Pencere Portal Sistemi (https://uygulama.gtb.gov.tr/TekPencere) üzerinden gerçekleştirilir. Dahilde işleme izni başvurusu Gümrük ve Ticaret Bakanlığı internet sitesinde yer alan rehberde belirtilen hususlar dikkate alınarak doldurulur ve gümrük idaresine elektronik ortamda gönderilir.

2- Tek Pencere Portal Sistemi üzerinden iletilen başvuru ilgili gümrük müdürlüğünce, ibraz edilen belgeler de kontrol edilerek değerlendirilir.

3- Başvuruda herhangi bir eksiklik ve/veya hata tespit edilmesi durumunda eksikliklerin tamamlanmasını ve/veya hatanın düzeltilmesini teminen başvuru gerekçe belirtilmek suretiyle elektronik ortamda reddedilir. Reddedilen başvurular yükümlü tarafından eksikliklerin tamamlanması ve/veya hatanın düzeltilmesi sonrasında Tek Pencere Portal Sistemi üzerinden gümrük idaresine elektronik ortamda gönderilir.

4- Yapılan inceleme neticesinde herhangi bir eksiklik veya hata bulunmadığı tespit edilen başvurular ile tespit edilen eksiklik ve/veya hataların ve yükümlüsünce giderildiği anlaşılan başvurular kabul edilir.

5- Kabul edilen başvurunun uygun bulunması halinde, gümrük müdürü veya yetkilendirdiği kişi tarafından dahilde işleme izni başvurusu Tek Pencere Portal Sistemi üzerinden onaylanır ve sistem tarafından 0878 (TPS-Dahilde İşleme İzni) kodlu e-belge ile bu belgeye ait 23 haneli numara üretilir.

6- Tek Pencere Sistemi tarafından verilen 23 haneli belge numarası/belge satır numarası (Örnek: Referans No: 16545419880849000000392/1) ilgili gümrük beyannamesinin 44 no.lu kutusunda “Belge Referans No” ve “Belge Tarihi” alanlarında beyan edilir. Dahilde İşleme Rejimine ilişkin gümrük beyannamesinde 23 haneli e-belge numarasından sonra dahilde işleme rejimine ilişkin satırın numarası, dahilde işleme rejimine tabi tutulan eşyanın yeniden ihracına ilişkin gümrük beyannamesinde ise 23 haneli e-belge numarasından sonra yeniden ihracata ilişkin satırın numarası yazılır.

7- Söz konusu belgeye ilişkin bilgiler elektronik ortamda yer alacağından, beyanname ekinde ayrıca kâğıt ortamında ıslak imzalı dahilde işleme izni aranmaz. Gümrük işlemleri sırasında ihtiyaç duyulması durumunda belge içeriğinin Tek Pencere Sistemi üzerinden sorgulanması mümkün bulunmaktadır.

2.3.4.Dahilde İşleme İzni Verilecek Haller

1- Elyaf, iplik, ham ve mamul mensucat (astar dahil) gibi temel tekstil hammaddeleri ile tekstil ve deri kimyasal maddeleri dışında kalan yardımcı maddelerin (tela, etiket, düğme, fermuar, çıtçıt, rivet, askı, kuşgözü, şerit, kordela, lastik vb.) ithalatını müteakip, ihraç ürünlerinin elde edilmesinde kullanılması,

2- Kıymetli maden ve taşların, 32 sayılı Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında Karar hükümleri çerçevesinde ithalatını müteakip, işlendikten sonra ihraç edilmek üzere işçiliğe tabi tutulması,

3- Eşyanın korunması, görünüş ya da satış kalitesinin iyileştirilmesi, yeniden dağıtım veya yeniden satış için hazırlanmasına yönelik işlemler,

4- Eşyanın montajı, kurulması, diğer eşyayla birleştirilmesi, bir araya getirilmesi veya ihraç edilecek eşyanın tamamlanması dahil olmak üzere işçiliğe tabi tutulması,

5- Eşyanın yenilenmesi ve düzenli hale getirilmesi dahil olmak üzere tamir edilmesi veya boyanması,

6- Eşyanın elden geçirme ve ayarlar da dahil olmak üzere onarımı,

7-Eşyanın baskı işlemine tabi tutulması, asorti edilmesi, etiketlenmesi, ambalajlanması, temizlenmesi, elenmesi, fiziksel boyutunun değiştirilmesi, kavrulması veya kabuğundan ayrılması,

8- Fide ithalatını müteakip, ihraç edilmek üzere kesme çiçek yetiştirilmesi,

9- Filmaşin ithalatını müteakip, ihraç edilmek üzere çivi ve tel üretimi,

10- Rulo sacın ithalatını müteakip, ihraç edilmek üzere kesilmiş sac elde edilmesinde kullanılması,

11- Bedelsiz olarak ithal edilen eşyanın işleme faaliyetine tabi tutulması ("Aktif matris sıvı kristal tertibatlı olanlar (LCD)" isimli maddenin bedelsiz ithalatı hariç olmak üzere).[28]

2.3.5.Dahilde İşleme İzni Verilmeyecek Eşya Listesi

İhracat:2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği uyarınca aşağıdaki tabloda yer alan eşya listesindeki eşyalara Dİİ verilmemektedir. Dİİ verilmeyecek eşya sınırlamasında sanayi ürünlerine getirilen kısıtlama oldukça az olmakla birlikte, işlenmemiş tarım ürünlerinin tümüne Dİİ verilmemektedir.

Fasıl GTİP	Eşya Adı	GTİP Açıklaması
01-04	Tüm eşyalar	Canlı hayvanlar, etler ve yenilen sakatat, balıklar, hayvansal menşeli ürünler
05	Tüm eşyalar (Bağırsak hariç)	Hayvansal menşeli ürünler
0601	Tüm eşyalar	Çiçek soğanları, yumrular, yumrulu kökler, küçük soğanlar, sürgün başları ve rizomlar, hindiba bitkisi ve kökleri
07-15	Tüm eşyalar	Yenilen sebzeler, meyveler, çaylar, kahveler, hububatlar, değirmencilik ürünleri, örülmeye elverişli bitkisel maddeler, hayvansal ve bitkisel katı sıvı yağlar
16	Tüm eşyalar (Salyangoz hariç)	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları
17-24	Tüm eşyalar	Şeker, kakao, hububat, pastacılık ürünleri, gıda müstahzarları, meşrubat, alkollü içkiler, tütün ve tütün mamulleri
43	Tüm eşyalar (Aksesuar olarak kullanılmak amacıyla ithal edilecekler ile koyun ve kuzu kürkü hariç)	Postlar, kürkler ve taklit kürkler; bunların mamulleri
8481.80.19.00.11	Musluklar	Musluklar
8528.12.20-8528.12.89	Televizyonlar (Tebliğin 14/1-d bendinde belirtilen işleme faaliyetine tabi tutulacak televizyonlar hariç)	Monitörler ve projektörler (televizyon alıcı cihazı ile mücehhez olmayanlar); televizyon alıcı cihazları (radyo yayınlarını alıcı cihazı veya ses veya görüntü kayıt veya tekrar verme cihazıyla birlikte olsun olmasın)

Tablo 1: Dahilde İşleme İzni Verilmeyecek Eşya Listesi

Kaynak: İhracat: 2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği Ek-7

[28] **Dahilde İşleme Rejimi Tebliği (İhracat: 2006/12**), Resmi Gazete Tarihi: 20.12.2016, Resmi Gazete Sayısı: 26382

2.3.6.Dahilde İşleme Rejimi Belge/İzin Süreleri

DİİB ve Dİİ süreleri üretim sektörlerine göre; işlem görmüş ürünlerin ihracı veya yeniden ihracı ya da gümrükçe onaylanmış başka bir işleme tabi tutulması için gerekli süreler, işleme faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi ve işlem görmüş ürünlerin elden çıkarılması için yeterli olacak şekilde belirlenir.

Dİİ için süre, serbest dolaşımda bulunmayan eşya için dahilde işleme rejimine ilişkin iznin alındığı tarihten itibaren işlemeye başlar ve 6 aydır. Süre sonu ise bitimin rastladığı ayın son günüdür. İzin sahibi firma tarafından ileri sürülen haklı gerekçelere bağlı olarak ek süre verilebilir. Bu süre ve ek süreler, Bakanlar Kurulu Kararıyla belirlenir.

DİİB süresi ise üretim sektörüne göre 6-9-12 ay olmak üzere, azami 12 aya kadar tespit edilebilir. Ancak, gemi inşa, komple tesis v.b. ile üretim süreci 12 ayı aşan ürünler ve savunma sanayi alanına giren ürünlerin ihracına ilişkin düzenlenen belgenin süresi, proje süresi kadar tespit edilebilir.

DİİB süresinin başlangıcı, DİİB'in tarihidir. Süre sonu ise, belge süresi (ek süre, haklı ve mücbir sebep ile fevkalade hallere ilişkin süreler dahil) bitiminin rastladığı ayın son günüdür. Dahilde işleme izin belgelerine ek süre almak için, en geç belge süresi sonundan itibaren 1 (bir) ay içerisinde elektronik ortamda Ekonomi Bakanlığı'na müracaat edilmesi gerekir.

İhracat:2006/12 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği'nde belirtilen DİİB kapsamında alınabilecek ek süreler aşağıda sıralanmıştır:

Süre Kaydırımı: Dahilde işleme izin belgesi kapsamında ilk ithalatın yapıldığı tarih esas alınmak suretiyle belge süresi azami 3 (üç) ay uzatılır. Belge kapsamında hiç ithalat yapılmaması halinde de belge süresi azami 3 (üç) ay uzatılır.

***Ek Süre*:** Dahilde işleme izin belgesi kapsamında gerçekleştirilen ihracat değerinin belge ihracat taahhüdü değerine oranının en az %25 olması halinde, dahilde işleme izin belgesine azami 6 (altı) ayı geçmemek kaydıyla belge orijinal süresinin yarısı kadar ek süre verilebilir.

***Haklı Sebep*:** Dahilde işleme izin belgesine, ilgili firmanın belge kapsamındaki önceden ihracatına tekabül eden ithalatını tamamlayamaması haline mahsus olmak üzere, belge süresi sonundan itibaren azami belge orijinal süresinin yarısı kadar haklı sebebe ilişkin ek süre verilebilir.

***Mücbir Sebep ve Fevkalade Haller*:** Aşağıda belirtilen mücbir sebep ile fevkalade hallerin belge içerisinde meydana gelmesi halinde, dahilde işleme izin belgesine ilave süre verilebilir:

- Deprem, sel, don, fırtına, kasırga vb. tabii afetler ve yangın (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı İl Müdürlükleri, İtfaiye Müdürlükleri veya ilgili diğer kurumlardan alınacak yazı ile),
- Ülkemiz veya ithalatçı ülkede devletçe konulan yasaklar, harp ve abluka hali (İlgili kamu kurumundan alınacak yazı ile),
- Yükümlü firmanın faaliyetinin kamu otoritelerince kısıtlanması, durdurulması veya firmaya el konulması (İlgili kamu kurumundan alınacak yazı ile),
- Yükümlü firmanın iflası ya da konkordato ilan etmiş olması (Mahkeme kararı ile),
- Şahıs firmalarında firma sahibinin ölümü,

  Grev ve lokavt (İl çalışma müdürlüklerinden alınacak yazı ile).

DİİB ve Dİİ kapsamında Türkiye Gümrük Bölgesine getirilen eşyanın belge veya izin süresinin bitimini takip eden 1 ay içerisinde rejimin gerektirdiği işlemlerin bitirilmesi (ihracı veya gümrükçe onaylanmış bir rejime tabi tutulması) halinde, bu işlemler de belge/izin kapsamında sayılır. Ancak 4458 sayılı Gümrük Kanunu 241. Maddesinin 3/h bendi gereğince iki katı para cezası tahsil edilir. Belge/izin süresinin bitini takip eden 2. ay içerisinde rejimin gerektirdiği işlemlerin bitirilmesi halinde 4458 sayılı Gümrük Kanunun 241. Maddesinin 4/h bendi gereğince 4 katı para cezası tahsil edilir.

2.3.7.Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İthalat İşlemleri

Gümrük İdarelerince, belge/izin kapsamındaki işlemler; 2006/12 sayılı tebliğ, genelgeler, talimatlar ve belgenin özel şartlar bölümünde belirtilen hükümler ile İhracat Rejimi ve Gümrük Mevzuatı hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Belge/izin kapsamında yapılan işlemler için gümrük idarelerince aşağıda belirtilen durumların kontrol edilmesi gerekmektedir:

- Belge/izin süresinin yürürlükte olması,
- Belgede/izinde kayıtlı GTİP'in gümrük beyannamesi ile uyumlu olması,
- Eşya cinsinin taahhütle uygunluk göstermesi,
- Belge/izinde taahhüt edilen miktar ve değerin aşılmaması,
- Doğru rejim kodunun yazılması,
- Doğru satır kodunun yazılması,
- Doğru muafiyet kodunun yazılması,
- Eşyanın teminatının yatırılması,
- İthalat rejimi kurallarına göre alınması gereken belgelerin ithalat esnasında alınması,
- İthal edilen eşyanın belge/izinden düşümünün yapılması,

2.3.8.Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında İhracat İşlemleri

Belge/izin kapsamında ihracı taahhüt edilen işlem görmüş ürünün, 2006/12 sayılı tebliğ ile ihracat rejimi ve gümrük mevzuatı hükümleri çerçevesinde Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya Serbest Bölgelere ihraç edilmesi halinde, gümrük idarelerince aşağıda belirtilen durumların kontrol edilmesi gerekmektedir:

- Aracı ihracatçı firma ile ihracat yapan DİİB sahibi firmaların, varsa yan sanayicilerinin, DİİB tarih ve sayısı gümrük beyannamelerine yazıldığının tespit edilmesi,

- Gümrük beyannamesi üzerine belge/izin tarih sayısı ve satır kodunun doğru yazıldığının tespit edilmesi,
- İhracat esnasında gümrük çıkış beyannamesine düşülecek şerhlerin belge/izinde kayıtlı birimlerle uyumlu olarak yazıldığının tespit edilmesi (mt/m^2/ad/kg gibi)
- Üçüncü ülke menşeli mamullerin topluluk üyesi, serbest ticaret anlaşması imzalanmış veya PAN-Avrupa Menşe Kümülasyonuna taraf üyesi ülkelere yapılması durumunda ihracat esnasında telafi edici vergi (TEV) ödenmesi,
- İhracat esnasında belgede (DİİB) kayıtlı özel şartlar bölümüne dikkat edilmesi (ayniyat listesi şartı, ekspertiz raporu şartı varsa belge süresi içerisinde alınmalı.)

DİR kapsamında Serbest Bölgelere ihracat yapılması halinde, ihraç eşyasının 3 ay içerisinde serbest bölgeden çıkması (ihraç edilmesi) gerekmektedir. 3 ay içerisinde serbest bölgeyi terk etmeyen eşyanın ihracat taahhüdü yerine getirilmiş sayılmaz.

2.3.9. Telafi Edici Vergi

DİR şartlı muafiyet sistemi kapsamında sanayi ürünlerinin üretimlerinde kullanılacak hammadde, yardımcı madde, mamul, yarı mamul eşyasının üçüncü ülke menşeli bir eşya olması ve DİR kapsamında ithal edildikten sonra üretim sürecini müteakip, ihraç ürünü olarak A.TR Dolaşım Belgesi veya Menşe İspat Belgeleri eşliğinde,

- AB üyesi ülkelere,
- Serbest Ticaret Anlaşması imzaladığımız ülkelere,

  Pan-Avrupa Menşe Kümülasyonuna veya

Pan-Avrupa-Akdeniz Menşe Kümülasyonuna taraf olan ülkelere ihraç edilmesi halinde, ihraç ürününün bünyesine katılan üçüncü ülkeden ithal edilen eşya ile ilgili vergi, ihracat sırasında Telafi Edici Vergi olarak ödenir.[29]

[29] **Dahilde İşleme Rejimi Kapsamındaki Telafi Edici Vergi Uygulamalarına İlişkin Genelge (2008/2)**

Tercihli ticaretten yararlandırılacak ithalatlar için ATR Dolaşım Belgesi veya Menşe İspat Belgelerinin (EUR.1, EUR-MED, Fatura Beyanı) gümrüğe ibraz edilmemesi halinde ithalata konu ürün, hangi ülke menşeli olursa olsun, DİR açısından üçüncü ülke menşeli olarak kabul edilir.

Yatırılması gereken TEV hesaplamasında, ithalat beyannamesindeki CIF USD birim fiyatı, ihracat beyannamesi tarihindeki ithalat vergi oranı ve ihracat beyannamesi tescil tarihindeki Merkez Bankası Döviz Satış Kuru esas alınmaktadır. Belge kapsamında önceden ihracat işleminden sonra ithalat yapılması durumunda, TEV, önceden ihracata ilişkin gümrük beyannamesinin tescil tarihindeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Döviz Satış Kuru ve bu tarihte ithalat rejiminde belirtilen gümrük vergisi üzerinden hesaplanarak, önceden ihracata tekabül eden ithalatın yapılması esnasında ödenir.

İşlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılan Telafi Edici Vergiye konu eşyanın tespitinde firma beyanı esas alınır. Aksine bir durumun tespiti halinde, zamanında ödenmeyen ya da eksik ödenen TEV, ödemenin yapılması gereken tarih itibarıyla 6183 sayılı Kanun hükümlerine göre tahsil edilir.

2.3.10. Asıl İşlem Görmüş Ürün, İkincil İşlem Görmüş Ürün ve Fire Ayrımı

Asıl işlem görmüş ürün, DİR kapsamında elde edilmesi amaçlanan ürünü asıl ürünü ifade eder. Örneğin; DİR kapsamında rulo çelik sac hammaddesi ithalatı yapılarak çelik evye ihracatının taahhüt edilmesi halindeki projede asıl işlem görmüş ürün çelik evyedir.

İkincil işlem görmüş ürün (İİGÜ) ise; işleme faaliyetleri sonucunda elde edilen asıl işlem görmüş ürün dışındaki ekonomik değeri olan ürünü ifade eder. Yukarı verilen örnekten yola çıkacak olursak, çelik evye üretimi esnasında ortaya çıkan ve tekrar eritilip üretime sokulması mümkün olan veya satıldığında kıymetli bir hurda değeri olan kırpıntılardır.

Fire ise, asıl işlem görmüş ürünün elde edilmesindeki işleme faaliyetleri sırasında özellikle kuruma, buharlaşma, sızma veya gaz kaçağı şeklinde yitirilen ve imha olan kısım

ile ekonomik değeri olmayan atıkları ifade eder. Çelik evye üretiminde İİGÜ olarak değerlendirilen kırpıntılar dışında kalan, toz, atık olarak değerlendirilen, süpürülüp atılan atıklar firedir.

DİR kapsamında asıl işlem görmüş ürün dışında kalan firenin ihracatı ve herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulması aranmaz. Fire oranları üretim sektörlerine göre Ekonomi Bakanlığı tarafından belirlenir.

Asıl işlem görmüş ürün dışında kalan ve bir ekonomik değeri olan İİGÜ'nün ise belge ihracat taahhüdünün kapatılmasından önce gümrük mevzuatı çerçevesinde ihracatı, gümrük idaresi gözetiminde imhası, gümrüğe terk edilmesi, çıkış hükmünde gümrüğe teslimi veya serbest dolaşıma giriş rejimi uygulanması hallerinden birinin gerçekleşmesi aranır.

2.3.11. Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Teminat

Şartlı Muafiyet Sistemi çerçevesinde DİİB kapsamında yapılacak ithalattan doğan vergi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanunda belirtilen esaslar çerçevesinde teminata tabidir. Teminat;

- Para,
- Bankalar tarafından verilen Teminat Mektupları,
- Hazine Tahvil ve Bonoları unsurlarından biri veya birkaçından oluşabilir.

Aşağıdaki şartlara haiz, belge/izin sahibi firmalar için indirimli teminat uygulanır. İndirimli teminat uygulaması çerçevesinde, firmaların DİİB kapsamında yapacakları ithalatta, bu ithalattan doğan verginin;

- Yetkilendirilmiş Yükümlü Sertifikası ve A sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmalar için %1'i,
- B sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmalar için %5'i,
- C sınıfı onaylanmış kişi statü belgesi sahibi firmalar için %10'u oranında teminat yatırılmasına izin verilir. (07.10.2016 tarihli, 29850 sayılı Resmi Gazete yayımlanan

Gümrük Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmeliğin Geçici 9. Maddesine istinaden, 15.08.2017 tarihi itibariyle A,B ve C sınıfı onaylanmış kişi statü belgelerinin kullanımı sona erecek, bu belgelerin yerini ise Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü alacaktır.)[30]

Onaylanmış kişi statü belgesi sahibi olmayan DTSŞ ile SDTŞ'nin;

- Fiili ihracatları, son 3 yıl içerisinde her bir yıl için 5 milyon dolar veya son 5 yıl içerisinde her bir yıl için 1 milyon doları geçen;

Belge müracaat tarihinden önceki 4 yıl içerisinde düzenlenmiş, ihracat taahhüdü kapatılmış belge kapsamında toplam 1 milyon dolardan az olmamak kaydıyla ihracat gerçekleştiren ihracatçı ve imalatçı-ihracatçı firmaların gerçekleştirdikleri ihracat kadarı için **%10'u oranında teminat yatırılması** kaydıyla, gümrük idaresince ithalatın gerçekleştirilmesine izin verilir.

İndirimli Teminattan yararlanmayan ithalatlar için vergiler toplamı %20 fazlasıyla teminata bağlanır. İthalat vergilerinden biri olan anti-damping vergisi indirimli teminattan yararlandırılmaz.

2.3.12.Dahilde İşleme Rejimi Kapsamındaki Eşyanın Farklı Bir Gümrük Rejimine veya İşleme Tabi Tutulması

DİR kapsamında ihraç edilmek üzere ithal edilen, ancak belge/izin süresi içerisinde ihracat taahhüdü yerine getirilemeyen eşya için, belge/izin süresi içerisinde farklı bir rejime veya işleyişe tabi tutularak ihraç edilme zorunluluğu ortadan kaldırılabilir.

DİR kapsamında ihracat taahhüdü yerine getirilemeyen eşya için uygulanabilecek rejim ve işlemler aşağıda belirtilmiştir:

[30] **Yetkilendirilmiş Yükümlü Statüsü**, gümrük yükümlülüklerini yerine getiren, kayıt sistemi düzenli ve izlenebilir olan, mali yeterlilik, emniyet ve güvenlik standartlarına sahip bulunan, kendi oto kontrolünü yapabilen güvenilir firmalara gümrük işlemlerinde birtakım kolaylık ve imtiyazlar tanıyan uluslararası bir statüdür. Serbest Bölgeler dâhil Türkiye Gümrük Bölgesinde yerleşik, en az üç yıldır faaliyette bulunan gerçek ve tüzel kişiler ile kamu kurum ve kuruluşları yetkilendirilmiş yükümlü olabilir.

***Serbest Dolaşıma Giriş*:** DİR kapsamında ihracat taahhüdü yerine getirilemeyen eşya belge/izin süresi içerisinde;

- Ticaret politikası önlemlerinin uygulanması,
- Eşyanın gümrük idaresince yerinde tespiti,
- Eşyanın ithali için öngörülen dış ticarette teknik düzenlemeler ve standardizasyon mevzuatı dahil diğer işlemlerin tamamlanması ve
- Kanunen ödenmesi gereken vergilerin tahsili kaydıyla serbest dolaşıma girebilir.

Bu durumda serbest dolaşıma giren eşyaya tekabül eden ihracatın gerçekleşmesi aranmaz. İhracat yükümlülüğü ortadan kalkarak belge/izin taahhüdü kapatılır.

Gümrük Kanunu 241. Maddesi Kapsamında İşlem: DİİB/Dİİ kapsamında Türkiye gümrük bölgesine getirilen eşyanın belge/izin süresinin bitimini takiben en geç 2 (iki) ay içerisinde rejimin gerektirdiği işlemlerin bitirilmesi, ihracı veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması halinde, bu işlemler belge/izin kapsamında değerlendirilir.

Bu işlemin Belge/İzin süresinin bitimini takiben,

- İlk 1 (bir) ay içerisinde yapılması halinde, 4458 sayılı Gümrük Kanununun 241. maddesinin üçüncü fıkrası çerçevesinde usulsüzlük cezasının iki katı,
- İkinci ay içerisinde yapılması halinde ise, dördüncü fıkra çerçevesinde usulsüzlük cezasının dört katı para cezası tahsil edilir.

Mahrece İade, Gümrüğe Terk, İmha: Dahilde İşleme İzin Belgesi kapsamında ithal edilen eşyanın veya işlem görmüş ürünün, gümrük mevzuatı çerçevesinde belge süresi içerisinde gümrük idaresi gözetiminde imhası, gümrüğe terk edilmesi veya mahrecine iadesi hallerinde, bu eşyaya tekabül eden ihracatın gerçekleştirilmesi aranmaz.

Geri Gelen Eşya: DİİB kapsamında ihraç edilen işlem görmüş ürün, herhangi bir sebeple belge süresi içerisinde geri getirilebilir. İhracat Rejimi ve Gümrük Mevzuatı çerçevesinde ve süresi geçerli belge kapsamında ihracat nedeniyle varsa yararlanılan hak ve menfaatlerle ilgili teminatın alındığının tevsiki kaydıyla, ilgili Gümrük İdaresince bu ürünün ithalatına ve ihracatına müsaade edilir. Bu durum, ihracat taahhüdünün kapatılması

sırasında değerlendirilmek üzere ilgili Bölge Müdürlüklerine ve Gümrük İdaresine bildirilir.

Şartlı muafiyet sistemi çerçevesinde, DİİB/Dİİ kapsamında ihraç edilen asıl işlem görmüş ürünün, herhangi bir sebeple belge/izin süresi içerisinde geri getirilmesi halinde, geri gelen asıl işlem görmüş ürüne,

- Ticaret politikası önlemlerinin uygulanması,
- Eşyanın ithali için öngörülen dış ticarette teknik düzenlemeler ve standardizasyon mevzuatı dahil diğer işlemlerin tamamlanması,
- Kanunen ödenmesi gereken vergilerin tahsili kaydıyla,
- 4458 sayılı Gümrük Kanununun 170. ile 207. maddesi hükmüne göre serbest dolaşıma girebilir. Bu durumda serbest dolaşıma giren ithal eşyaya tekabül eden ihracatın gerçekleşmesi aranmaz.

2.3.13 Belge/İzin Taahhüdünün Kapatılması

Belge/izin taahhütlerinin süresi içerisinde yerine getirilmesini takiben, yine tebliğde belirtilen süreler içerisinde belge/izin taahhüt hesabının kapatılması için müracaat edilir.

DİİB ihracat taahhüdünü kapatmak için en geç belge süresi sonundan itibaren 3 (üç) ay içerisinde, elektronik ortamda ve aynı zamanda 2006/12 sayılı tebliğ ekinde belirtilen bilgi ve belgelerle birlikte Bakanlıkça (İhracat Genel Müdürlüğü) belirlenen ilgili bölge müdürlüğüne müracaat etmeleri gerekmektedir.

Dİİ ihracat taahhüdünü kapatmak için en geç izin süresi sonundan itibaren 1 (bir) ay içerisinde, 2006/12 sayılı tebliğ ekinde belirtilen bilgi ve belgelerle birlikte ilgili gümrük idaresine müracaat etmeleri gerekmektedir. Dİİ taahhüdünün kapatılması için 1 ayını sonunda 10 iş günü + 10 gün daha süre verilebilir.

Yapılan kapatma müracaatı geri alınamaz ve belirtilen süreler içerisinde kapatma müracaatında bulunulmayan belge/izinler ilgili bölge müdürlüklerince/gümrük idarelerince müeyyide uygulanarak resen kapatılır.

2.3.14. Dahilde İşleme Tedbirlerine Uyulmaması Halinde Uygulanan Cezalar

DİR kapsamında belge/izin tedbirlerine uyulmaması ve taahhütlerin yerine getirilmemesi halinde aşağıdaki maddelerde belirtilen şekillerde cezalar uygulanır:

- Şartlı muafiyet sistemi kapsamında ithal edilen ve Türkiye Gümrük Bölgesi dışına veya serbest bölgelere ihracatı gerçekleştirilmeyen eşyanın ithali esnasında alınmayan vergi,
- Belge veya İzin kapsamında izin verilen miktarın üzerinde ithalat yapılması halinde bu kısma tekabül eden ithalattan doğan vergi,
- Dahilde İşleme İzin Belgesinin iptal edilmesi veya resen kapatılması halinde belge kapsamında varsa gerçekleşen ithalata ait alınmayan vergi,
- Belge kapsamında ithal edilen eşyanın tamamı ihraç edilen işlem görmüş ürünün elde edilmesinde kullanılmış olsa dahi döviz kullanım oranının (otomotiv sektöründe düzenlenen belgeler için %65'i, deri ve deri mamulleri ile çimento, cam, toprak ve seramik ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için %60'ı, tekstil ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için %65'i, konfeksiyon ve orman ürünleri sektöründe düzenlenen belgeler için %70'i, bunun dışında kalan sektörler için %80'i, ikincil işlem görmüş tarım ürünü taahhüdü içeren belgeler için %100'ü) geçmesi halinde bu oranı aşan kısma tekabül eden ithalatla ilgili alınmayan vergi,
- Belge kapsamında ihraç edilen mamul bünyesinde kullanılmadığı tespit edilen ithal eşyaya tekabül eden vergi,
- Belge/izin süre sonunu takip eden iki ay içinde rejimin gerektirdiği işlemlerin bitirilmemesi yeniden ihraç edilmemesi veya gümrükçe onaylanmış bir işlem veya

kullanıma tabi tutulmaması halinde bu eşyanın DİİB veya Dİİ sahibi kişilerin veya yan sanayicisinin işlem görmüş ürün veya ithal edildiği şekliyle stoklarında;

a) Bulunmadığının tespiti halinde gümrüklenmiş değerinin 2 katı,

b) Bulunduğunun tespiti halinde ise gümrük vergilerinin 2 katı para cezası,[31]

veya bu para cezasının ödeme süresi içinde eşyanın gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması halinde eşyanın gümrük vergileri tutarında para cezası, 4458 sayılı Gümrük Kanunu ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uyarınca tahsil edilir.

Vergileri ve cezaları ödenen eşyanın serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutulmasının talep edilmesi halinde, ticaret politikası önlemlerinin uygulanması ve eşyanın ithali için öngörülen dış ticarette teknik düzenlemeler ve standardizasyon mevzuatı dahil diğer işlemlerin tamamlanması şartı aranır. Aksi takdirde, bu eşyanın serbest dolaşıma giriş rejimi dışındaki gümrükçe onaylanmış bir işlem veya kullanıma tabi tutulması gerekir.

2.3.15. Denetim

Tüm kamu kurum ve kuruluşları ile bankalar, dahilde işleme tedbirlerini, DİR'de ve belgede ya da izinde belirtilen esas ve şartlara uygun olarak tatbik ederler. Bakanlık, bu tebliğde belirtilen tedbirlerin uygulanmasına ilişkin her türlü denetimi ve düzenlemeyi yapabilir. İlgili firma, kamu kurum ve kuruluşları ile bankalardan bilgi ve belge isteyebilir ve gerekli önlemleri alabilir.

Ekonomi Bakanlığı ve Gümrük ve Ticaret Bakanlığı denetim birimleri; ilgili bakanlık müfettişleri ve kontrolörleri; Bakanlık, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ve İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterlikleri / Bölge Müdürlükleri elemanları dahilde işleme tedbirlerinin DİR'de ve belgede ya da izinde belirtilen esas ve şartlara uygun olarak yerine getirilip getirilmediğinin kontrolü amacıyla firma tesislerini denetleyebilirler. İlgili tüm kamu

[31] **4458 sayılı Gümrük Kanunu**, Madde 238

kurum ve kuruluşları ile bankalar da kendi özel kanunları çerçevesinde denetim yapabilirler.[32]

[32] **Dahilde İşleme Rejimi Tebliği (İhracat: 2006/12**), Madde 47, Resmi Gazete Tarihi: 20.12.2016, Resmi Gazete Sayısı: 26382

Üçüncü Bölüm
DAHİLDE İŞLEME REJİMİNİN TÜRKİYE DIŞ TİCARETİNE ETKİLERİ

Türkiye ihracatının muazzam bir kısmını DİR kapsamında Türkiye'ye geçici olarak ithal edilip belirli bir işleme faaliyetinden sonra ihraç edilen ürünler oluşturmaktadır. DİR her ne kadar ihracatı teşvik belgesi olsa da ithalatı kolaylaştırması nedeniyle ithalata bağımlılığı artırdığı da söylenebilir. Bu bağlamda çalışmanın bu bölümünde, DİR'in Türkiye ithalat ve ihracatındaki yeri, uygulama alanı ve Türkiye dış ticaretine etkileri ele alınacaktır.

3.1.İthalata Etkileri

Türkiye'nin ithalat yapısı yıllar itibariyle incelendiğinde, ara malı ithalatının diğer mal gruplarına oranla her zaman daha yüksek seyrettiği görülmektedir. Burada ki hassas konu, dış ticaret açığının artmasının tek nedeninin DİR olarak görülmesidir. Öte yandan rejim ihracata ve ihracatçıya destek sağlarken, ithalatın artmasında da önemli rol oynamaktadır.[33]

3.1.1.İthalat Vergileri Açısından Etkileri

Dış ticaret işlemleri ile bağlantılı çok sayıda mali yükümlülük bulunmaktadır. Yükümlülüğün konusu itibariyle sadece Gümrük Vergisi ve Toplu Konut Fonu dış ticaret işlemleri ile birebir bağlantılıdır. İthalat ve ihracat yapılması durumunda alınan vergilerdir. Ancak; mal alım satımının konusunu ilgilendiren KDV, belirli ürünler için alınan ÖTV, yerli üreticiyi ve ekonomiyi korumak adına belirli ürünlere getirilen Anti-Damping vergisi

[33] **Dahilde İşleme Rejimi ve Türk Dış Ticareti Üzerine Etkilerinin Analizi (1996-2011),** Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Elazığ, 2013, Cilt: 23, Sayı: 2, Sayfa: 205-224

gibi vergi ve diğer fonlar da dış ticaret işlemleri ile dolaylı yoldan bağlantılıdır. Dolaylı da olsa olsa ithalat işlemlerinin konusuna ve ithalatın yapıldığı ülkelere göre bu vergiler tahsil edilmektedir.

Başlıca ithalat vergileri:

Gümrük Vergisi: Dış ticaret yapan iki veya daha fazla ülke arasında ve hizmetlerin ülkeye girişlerinde o ülke ekonomisinin aldığı vergidir. Bir ülke başka ülkeye ihracat yaptığında karşı ülke malın ülkeye girişinde gümrük vergisi adında belli oranlarda ve mal çeşidine göre çeşitlenmiş para alır.

Gümrük vergisi uygulamasının faydaları ve sakıncaları vardır. Yapılması gereken ülke ve dünya şartlarına göre ne iç piyasayı tembelleştirici, ne de iç piyasayı dış piyasanın ezmesine müsaade edici olmayan bir politika ile gümrük vergilerinin ayarlanmasıdır. Dünya piyasasında rekabet artırıcı ve iç piyasayı güçlendirici düzenli ve devamlı politikaların uygulanmasında gümrük vergileri önemli bir araçtır.

Katma Değer Vergisi (KDV): KDV Kanunu gereğince KDV mükellefiyeti yurt içinde ve ithalatta olmak üzere ikiye ayrılır. Yurt içinde alınan KDV vergi dairelerince tahsil edilirken, ithalat esnasında alınan KDV gümrük idareleri tarafından tahsil edilir. [34]

Özel Tüketim Vergisi (ÖTV): 4760 sayılı ÖTV Kanunu ekinde belirtilen ve ağırlığı alkollü ürünler, gazlar ve petrol türevlerinden oluşan eşya listesinde yazılı olan eşyalar için yine aynı listede belirtilen tutar veya oranlarda alınan vergidir. ÖTV uygulama esasları Vergi Usul Kanunu ile belirlenirken, ithalatta alınacak olan ÖTV'nin yükümlülüğü ve uygulama esasları 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile belirlenir.

Anti-Damping Vergisi: Damping; bir malın normal değerinden (ihracatçı veya menşe ülkedeki iç piyasa satış fiyatından) daha düşük bir fiyatla ihraç edilmesine denir. İthalatçı ülkelerde bu dampingli eşyaların yoğun ithalatından zarar gören yerli üreticiler, söz konusu ithalata karşı önlem alınması için Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü'ne başvuruda bulunurlar. İhracat Genel Müdürlüğü söz konusu dampingden

[34] A.g.e, s.138

zarar gördüğünü beyan eden üreticilerin başvurularını inceler ve söz konusu başvuruları İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'na sunar ve damping soruşturması açılır. Soruşturmanın sonucunda dampingin ülke ekonomisine ve yerli üreticiye zarar verildiğinin tespit edilmesi durumunda dampinge konu eşyaya, ülkeye hatta firmaya önlem uygulanabilir. Alınan bu önlem Anti-Damping Vergisidir. Dampinge konu ülkelerden yapılacak ithalatlarda ödenmesi gereken anti-damping vergisi her bir eşya, ülke veya firma için belirlenmiş oranlarda eşyanın CIF kıymeti üzerinden alınır.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu (KKDF): Vadeli ithalatlarda ithalata konu eşyanın fatura kıymeti üzerinden %6 oranında bankaya ödenen ve geri alınmayan fondur.

Ek Mali Yükümlülük: Yerli üreticiye zarar verdiği tespit edilen eşyaların ithalat miktarı üzerinden yerli üreticiyi korumak adına ülke ayrımı gözetmeksizin alınan ek ödemedir. Anti-dampingden farkı ülke ayrımı olmaksızın belirli bir eşya grubuna uygulanması ve üreticiden bir şikayet gelmeksizin Bakanlar Kurulunca alınan kararla uygulamaya konulmasıdır.

Toplu Konut Fonu (TKF): Özellikle ithalatını kısıtlanması amaçlanan eşyalara konulan bir fon türüdür. TKF uygulanan eşyanın fiyatı yükseleceğinden ithalatı da kar sağlamayacak ve böylece kısıtlanmış olacaktır.

İlave Gümrük Vergisi: Dış ticaret dengesini korumak, yerli üreticiyi korumak, ithalata kısıtlama getirmek amacıyla belirli dönemlerde Bakanlar Kurulu belirli eşyalarda ilave gümrük vergisi tahsil etmektedir. Sadece Gümrük Birliği ve Serbest Ticaret Anlaşması yapılan ülkelerden gelen ithalatlara uygulanmaz.

Bahsi geçen tüm bu ithalat vergileri eşyanın serbest dolaşıma girmesi halinde vergi veya fonun uygulama esaslarına göre gümrük idareleri saymanlık müdürlüklerine veya bankalara nakit olarak ödenmektedir. Üretim konusu itibariyle hammadde ihtiyacı ithalata dayanan yerli üreticiler için bu vergi ve fonlar maliyeti yükseltmekte, istihdamı azaltmakta ve rekabeti zorlaştırmaktadır.

Dahilde işleme rejimi kapsamında ithalat yapılması halinde ise tüm bu vergi ve fonların teminata bağlanması nedeniyle ithalatçı firma buradan elde ettiği geliri yeni bir sermaye ve girişim olarak, yeni bir istihdam kaynağı olarak, ihracat pazarlarına açılma çalışmalarını desteklemek amaçlarıyla kullanabilir. DİR'in amaçlarından biri olan rekabeti güçlendirme unsurunun tam manasını burada daha net anlayabiliriz.

DİR kullanıcı firmalar açısından bakıldığında; ithalat vergilerinin teminata bağlanması ve DİR kapsamında ithal edilen hammaddenin ihracatını müteakip yatırılan teminatın iadesi ile kar sağladığı görülmektedir.

Bahsi geçen vergi fonlar devletler için gelir ve fon kaynağıdır. Devletler açısından bakıldığında ise; DİR kapsamında yapılan ithalatın, vergi ve fonlardan muaf tutulması nedeni ile kamu gelirlerinde kayba yol açtığı düşünülmektedir. Artan ithalat hacmi ve DİR kapsamında yapılan dış ticaret hacmine bakılarak önemli miktarlarda vergi kaybının yaşandığı öne sürülmektedir.

Ancak; DİR kapsamında olmayan kati ihracatlarda KDV iadesinin olduğu, DİR kapsamında yapılan ihracatlarda ise KDV iadesinin olmadığı da göz önünde bulundurulduğunda Katma Değer Vergisi açısından kamu gelirlerinde DİR kullanımının kayba neden olmadığı söylenebilir.

Aynı zamanda devletler dış ticaret dengesinin korunması, yerli üreticinin ihracata yönelmesi ve ihracatçıların uluslararası platformda ülkelerini kaliteli ve sürdürülebilir ticaret ile temsil edebilmeleri adına uygulamaya koydukları teşvikler için bir takım gelirlerinden feragat etmek zorundadır. Bu da teşvik uygulamalarının en önemli parçasıdır.

3.1.2.Ucuz Hammadde Temini Açısından Etkileri

Ekonomilerin kalkınmasının ve dış ticaret açığının kapatılarak, dış ticaret dengesinin korunmasının en önemli adımının ihracat olduğunu vurgulamıştık. İhracatçı

firmaların uluslararası pazarda söz sahibi olabilmeleri ve güçlü bir rekabet politikası izlemeleri, maliyetlerini düşürerek kaliteyi ucuza temin etmelerini gerektirmektedir.

Yurtiçinde yeterli kalitede hammaddeyi bulan imalatçılar bu kaliteyi iç piyasa fiyatlarından satın aldıklarında ya istihdam açısından ya da uluslararası pazarlara açılma stratejisi açısından küçülmeye gitmektedir. İç piyasaya oranla daha ucuz olan hammaddenin ithal edilmesi aşamasında oluşacak gümrük vergileri ve ticaret politikası önlemlerinin de muafiyet kapsamında olduğu düşünüldüğünde imalatçılar için hammadde ve ara malı temininde DİR kullanımının avantajlı olduğunu tekrar vurgulamak isabetli olacaktır.

3.1.3.Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Gerçekleştirilen İthalatın Toplam İthalat İçerisindeki Yerinin İncelenmesi

Yılar	Yıllık Bazda Toplam İthalat ($)	Yıllık Bazda DİR Kapsamında İthalat ($)	DİR Kapsamında Yapılan İthalatın Toplam İthalat İçindeki Payı (%)
2010	185.544.331.852	26.267.901.711	14,16
2011	240.841.676.274	31.144.945.730	12,93
2012	236.545.140.909	31.891.818.908	13,48
2013	251.661.250.110	32.227.410.838	12,81
2014	242.177.117.073	32.623.872.495	13,47
2015	207.234.358.616	26.255.849.332	12,67
TOPLAM	1.364.003.874.834	180.411.799.014	13,23%

Tablo 2: Toplam İthalat İçinde DİR Kapsamında Yapılan İthalatın Yeri

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı; 11.11.2016 tarihli 27964695-622.03-E.28281 sayılı bilgi talebi cevabı

2010-2015 yılları arasındaki verilerine bakıldığında DİR kapsamında gerçekleştirilen ithalatın, toplam gerçekleştirilen ithalat içinde ortalama %13,23 oranında bir paya sahip olduğu görülmektedir.

Yılar	Yıllık Bazda DİR Kapsamında Gerçekleşen İthalat ($)	DİR Şartlı Muafiyet Sistemi Kapsamında Gerçekleşen İthalat ($)	DİR Geri Ödeme Sistemi Kapsamında Gerçekleşen İthalat ($)
2010	26.267.901.711	25.146.674.165	1.121.227.546
2011	31.144.945.730	29.969.070.839	1.175.874.891
2012	31.891.818.908	30.766.634.375	1.125.184.533
2013	32.227.410.838	31.390.618.678	836.792.160
2014	31.623.872.495	30.681.992.197	941.880.298
2015	26.255.849.332	25.458.404.793	797.444.539
TOPLAM	179.411.799.014	173.413.395.047	5.998.403.967

Tablo 3: DİR Kapsamında Yapılan İthalat İçinde Şartlı Muafiyet ve Geri Ödeme Sistemlerinin Yeri
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı; 11.11.2016 tarihli 27964695-622.03-E.28281 sayılı bilgi talebi cevabı

Tablo.3'te görüleceği üzere 2010-2015 yılları arasında DİR kapsamında gerçekleşen toplam ithalatın %96,66'sı şartlı muafiyet sistemi kapsamında, %3,34'ü ise geri ödeme sistemi kapsamında yapılmıştır. Şartlı muafiyet sisteminde, ihraç edilecek eşya bünyesinde kullanılacak hammadde ve aramalı ithalatında doğan vergi ve fonların teminata bağlanmasının, üretici firmalara büyük kolaylıklar sağladığı burada net görülmektedir.

İthalat vergilerinin ithalat esnasında nakit ödenmesi koşuluna bağlı olan geri ödeme sistemi ise bu nakit ödemeden kaynaklı olarak bir kar sağlamaması nedeni ile toplam DİR kapsamında yapılan ithalatın %3,34 gibi küçük bir payına sahiptir.

3.2.İhracata Etkileri

Gerek ülkemizde gerekse dünya ülkelerinde ihracatın teşvik edilmesi 100 yılı aşkın süredir uygulanan bir yöntemdir. Ülkelerin kalkınmasının, ekonomilerin büyümesinin ilk ve en önemli şartının ihracat olması nedeni ile devletlerin ihracatı teşvik ve ihracatçıya destek politikalarını artırmalarını gerektirmektedir.

3.2.1.Rekabetin Artmasına Etkileri

Ülkeler, diğer ülkeler ile uluslararası pazarlarda rekabet ortamına uyum sağlamaları ve rekabetçi politika izleyebilmeleri için ihracatçılarını desteklemektedir. Rekabet, aynı işi yapan kimseler ya da kuruluşlar arasındaki daha iyiye ulaşma, daha iyi sonuç alma yarışması olarak tanımlanabilir. İhracatçıların uluslararası piyasalarda rekabet gücünü artırabilmelerinin ilk ve en önemli şartı rakip firmalarına nazaran daha kaliteli olanı daha ucuza satmaktır. İhraç ürünü için gerekli olan hammadde ve ara malını ithal eden firmaların, ithalat vergi ve fonlarını ihracat eşyasının maliyetine eklemesi gerekmektedir. Bu durumda eşyanın kalitesi ne olursa olsun maliyeti yüksek olacağından fiyatı da yüksek olacaktır.

Öte yandan ihraç ürünü için gerekli olan hammadde ve ara malı ithalatını muafiyet kapsamında yapmak üzere DİR kullanan firmaların en büyük gider kalemi olan ithalat vergileri ve fonlarını teminat olarak yatırması ve ihracatın akabinde yatırmış oldukları teminatı iade almaları üretim maliyetini düşürecektir. Üretim maliyetlerinin düşürülmesi ile ihraç edilecek eşyanın fiyatı da rekabetini güçlendirecek ölçüde düşürülecektir. Ülkelerin dünya piyasasında güçlü rekabetçi politika ile ayakta kalabilmeleri için gerekli olan en önemli destek bu nedenle ihracat teşviğidir.

3.2.2.İhracatta İthalata Bağımlılık Açısından Etkileri

DİR'in ithalatın ucuz ve kolay yapılmasını sağlaması ile üretimde ithalata bağımlılığı artırdığı iddia edilmektedir. DİR kullanımı ile ihraç ürünleri bünyesinde kullanılan yerli girdinin azaldığı, ithal hammaddenin ise arttığı vurgulanmaktadır. Ancak diğer taraftan Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü'ne göre ekonominin ithalata olan bağımlılığını artırmanın aksine, ihracatı teşvik ederek ülkeye döviz ve katma değer kazandırmaktadır.

DİR kapsamında daha önce de belirtmiş olduğumuz Döviz Kullanım Oranı uygulaması da ihracatta ithalata olan bağımlılığı sınırlandırmak ve yerli ekonomiyi canlı tutmak amacı ile getirilmiştir. Her sektör için belirlenmiş olan DKO, ihraç ürün bünyesinde kullanılacak ara malı ve hammadde ithalatının yapılabileceği azami döviz değerini belirtmektedir. Bu nedenle DİR kapsamında ihracatı yapılacak eşya için yurtiçinden hammadde ve ara malı kullanılması halinde, iç piyasadan alınan bu üretim malzemelerinin fatura kıymetleri DKO hesaplamasına dahil edilmez. İç piyasanın canlı tutulması amacıyla (belge/izinde öngörülen miktarı ve değeri aşmamak şartıyla) belge/izin kapsamında iç piyasadan alınacak eşya değerine bir üst sınır getirilmemiştir.

3.2.3.Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Gerçekleştirilen İhracatın Toplam İhracat İçerisindeki Yerinin İncelenmesi

Yıılar	Yıllık Bazda Toplam İhracat ($)	Yıllık Bazda DİR Kapsamında İhracat ($)	DİR Kapsamında Yapılan İhracatın Toplam İhracat İçindeki Payı (%)
2010	113.883.219.184	53.720.081.596	47,17%
2011	134.906.868.830	64.195.926.901	47,59%
2012	152.461.736.556	65.267.490.613	42,81%
2013	151.802.637.087	68.075.496.922	44,84%
2014	157.610.157.690	68.543.058.933	43,49%
2015	143.838.871.428	58.807.121.695	40,88%
TOPLAM	854.503.490.775	378.609.176.660	44,31%

Tablo 4: Toplam İhracat İçinde DİR Kapsamında Yapılan İhracatın Yeri

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı; 11.11.2016 tarihli 27964695-622.03-E.28281 sayılı bilgi talebi cevabı

5 yıllık verilerin ortalaması alındığında dahilde işleme rejimi çerçevesinde yapılan ihracatın toplam ihracat içindeki payının %44,31 olduğu görülmektedir. İhracatımız içindeki payı dikkate alındığında DİR'in Türkiye ekonomisi içindeki önemi anlaşılmaktadır.

Türkiye ihracatının neredeyse %50'sinin DİR kapsamında yapıldığı düşünüldüğünde, DİR'in ihracatçı firmalara uluslararası pazarda rekabet gücünün artmasında büyük bir etken olduğu bir kez daha görülebilmektedir. Aynı zamanda ithalat vergi ve fonlarında sağladığı muafiyet sayesinde imalat kalitesinin yükseltilmesi, hammadde ve aramalı çeşitliliğinin artırılması neticesinde ihraç ürünlerinin de çeşitlendirilebilmesi avantajları da Türkiye ihracatçılarının dünya piyasalarında yer bulmasına etkendir.

Yılar	Yıllık Bazda DİR Kapsamında İhracat ($)	DİR Şartlı Muafiyet Sistemi Kapsamında Gerçekleşen İhracat ($)	DİR Geri Ödeme Sistemi Kapsamında Gerçekleşen İhracat ($)
2010	53.720.081.596	52.441.279.446	1.278.802.150
2011	64.195.926.901	62.788.251.180	1.407.675.721
2012	65.267.490.613	63.680.489.189	1.587.001.424
2013	68.075.496.922	66.736.786.955	1.338.709.967
2014	68.543.058.933	67.080.436.889	1.462.622.044
2015	58.807.121.695	57.496.595.803	1.310.525.892
TOPLAM	378.609.176.660	370.223.839.462	8.385.337.198

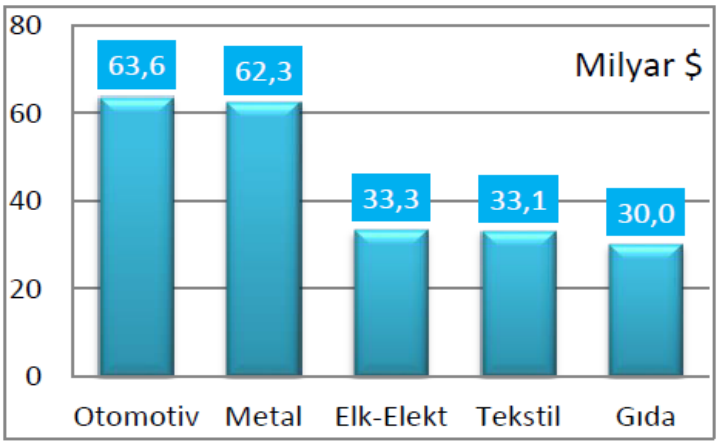
Tablo 5: DİR Kapsamında Yapılan İhracat İçinde Şartlı Muafiyet ve Geri Ödeme Sistemlerinin Yeri
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı; 11.11.2016 tarihli 27964695-622.03-E.28281 sayılı bilgi talebi cevabı

Tablo.5'de görüleceği üzere 2010-2015 yılları arasında DİR kapsamında gerçekleşen toplam ihracatın %97,79'u şartlı muafiyet sistemi kapsamında, %2,21'i ise geri ödeme sistemi kapsamında yapılmıştır.

3.3.Sektörel Bazda Dahilde İşleme Rejiminin İmalat Sanayiindeki Yeri

Dahilde işleme rejimine 2010-2014 döneminde sektörel bazda bakıldığında Türkiye'de en fazla ihracat öngören sektör 63,6 milyar dolarlık ihracat miktarıyla otomotiv sektörü olmuştur. Bu sektörün ardından 62,3 milyar dolarlık ihracat öngörüsüyle metal sektörü ikinci, 33,3 milyar dolarlık ihracat öngörüsüyle elektrik-elektronik sektörü üçüncü ve 33,1 milyar dolarlık ihracat ile tekstil sektörü dördüncü sırada yer almaktadır.[35]

[35] Konya Ticaret Odası Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü, Dahilde İşleme Rejimi ve Konya, Konya, 2015, http://www.kto.org.tr/d/file/dahilde-isleme-rejimi-kasim-2015.20160222150302.pdf

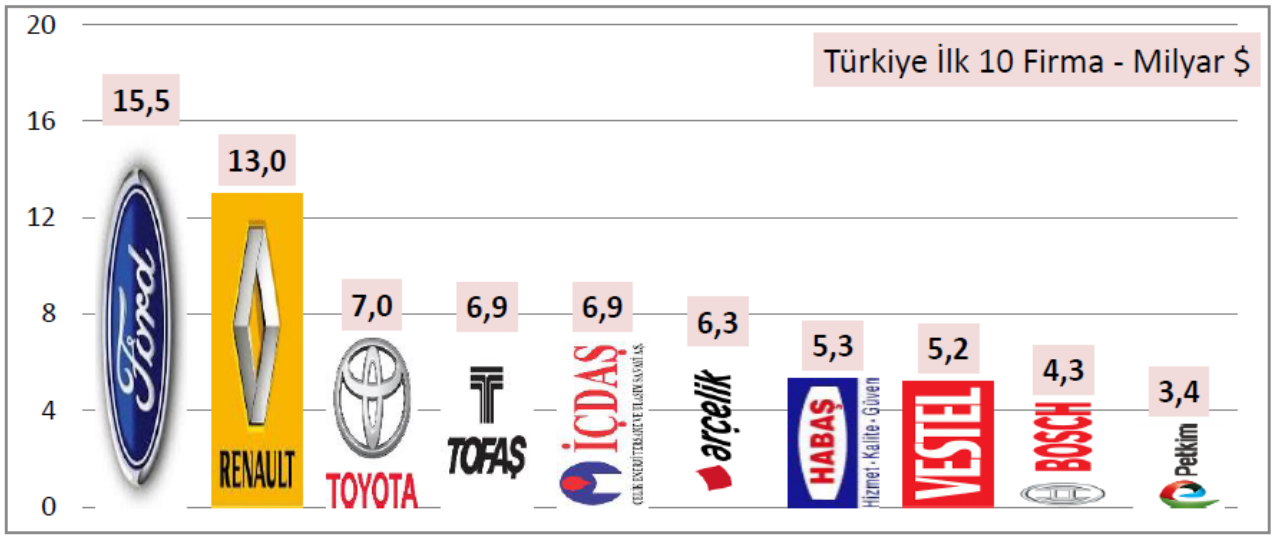
Grafik 1: DİR'in Ttürkiye'de Sektörel Dağılımı

Kaynak: KTO Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

3.3.1.Otomotiv Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi

Otomotiv sanayii, yarattığı katma değer, doğrudan ve dolaylı olarak istihdama katkısı ve teknolojik gelişmeye öncülük etmesi dolayısıyla ülkelerin kalkınmasında önemli bir rol oynamaktadır. Demir-çelik, lastik-plastik, dokuma, cam, boya, tekstil, elektrik ve elektronik gibi birçok sektörden girdi alması ve pazarlama, tamir, bakım, yedek parça satışları, finansman ve sigortacılık hizmetlerinde yarattığı geniş iş hacmi nedeniyle de ekonomilerde sürükleyici bir özelliğe sahiptir.[36]

[36] Ali, Görener, Ömer, Görener, Türk Otomotiv Sektörünün Ülke Ekonomisine Katkıları ve Geleceğe Yönelik Sektörel Beklentiler, Journal of Yasar Universıty, 2008

Grafik 2: DİR Kapsamında Yapılan İhracatta İlk 10 Firma

Kaynak: KTO Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü

Firmalar bazında da DİR verilerine bakıldığında 2010-2014 yılları arasında DİR kapsamında en fazla ihracat yapan ilk dört firma yine otomotiv firmalarıdır. Dahilde işleme rejimi kapsamında 2010-2014 döneminde en fazla ihracatta 15,5 milyar dolarlık ihracat miktarı ile Ford ilk sırada gelmektedir. Ford'un ardından 13 milyar dolarlık ihracat miktarı ile Renault ikinci, 7 milyar dolarlık ihracat miktarı ile Toyota üçüncü sırada yer almaktadır.

3.3.2.Demir-Çelik-Metal Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi

Ülkemizde demir-çelik-metal üretim artışının, Çin ve Hindistan gibi büyük üreticilerin üretim artışlarının ardından üçüncü sırada yer alması, Türkiye'nin demir çelik üretiminde belli bir seviyeye geldiğini göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır. Dünya genelinde toplam ekonomik faaliyetlerin artması ve ülke ekonomilerindeki büyümenin bir yansıması olarak konuta olan ihtiyacın, otomobile olan talebin ve başta beyaz eşya olmak üzere diğer demir çelik ürünleri talebinin her geçen gün büyük bir hızla artması, dünya toplam çelik üretimini de artırmaktadır.[37]

[37] Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, Demir Çelik Sektör Raporu, 2014, www.dogaka.gov.tr

Türkiye'de demir-çelik-metal sektörü ithalatı, ihracatından daha fazladır. Bunun en önemli nedeni, sektörde kaliteli ve vasıflı hammadde üretiminin yetersiz olmasıdır. Türkiye'nin, demir-çelik-metal sanayi sektöründe bu büyük dünya pazarında geniş bir yer bulabilmesi, rekabet gücünü koruması, ihracat kalitesini artırabilmesi adına üretim için gerekli olan hammaddeyi ithal etmek zorundadır. İthalat esnasında yükümlü olacağı vergi ve fonlar düşünüldüğünde DİR uygulamalarının demir-çelik-metal sektörü için büyük bir destek unsuru olduğunu söylemek mümkündür.

3.3.3.Elektrik-Elektronik Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi

Türkiye'de elektrik-elektronik sektörünün geçmişi çok eskiye dayanmamakla birlikte, Türkiye son 20 yılda sektörde hızla büyümüştür.

Türkiye'nin en yüksek istihdam yaratan, en büyük Ar-Ge merkezlerine sahip, patent şampiyonu şirketleri elektronik sektöründe yer almaktadır. Teknolojik gelişmeleri yakından izleyen, Ar-Ge'ye ve tasarıma yatırım yapan Türk firmaları, pek çok ürün grubunda Avrupa'nın üretim merkezi haline gelmiş durumdadır.[38]

2015 yılı verilerine göre; elektrik-elektronik sektör ürünleri ihracatının en fazla yapıldığı ülkeler arasında 1,48 milyar dolar ile İngiltere, 1,13 milyar dolar ile Almanya, 756 milyon dolar ile Fransa ilk sıralarda yer almaktadır. Irak 562 milyon dolar, Türkmenistan 461 milyon dolar, İtalya 425 milyon dolar, Suudi Arabistan 414 milyon dolar, İspanya 320 milyon dolar, İsrail 234 milyon dolar ve Cezayir 218 milyon dolar ile sektör ihracatının yapıldığı diğer önemli ülkelerdir.[39]

Demir-çelik-metal sektörü için belirtmiş olduğumuz, ara malı ve hammadde ithalatının ihracatından daha fazla olması durumu elektrik-elektronik sektörü içinde vakidir. Sektörde Türkiye birçok uluslararası kuruluşun üreticisi durumundadır. Ağırlıklı olarak Çin ve Japonya'dan gelen ara malı ve hammaddenin işlenmek ve birleştirilmek üzere

[38] http://www.istekobi.com.tr/sektorler/elektrik-elektronik-s23/sektore-bakis/elektrik-elektronik-b23.aspx
[39] http://www.immib.org.tr/tr/birliklerimiz-istanbul-elektrik-elektronik-makine-ve-bilisim-ihr-bir-sektorel-ihracat-degerlendirmesi.html

Türkiye'de işçiliğe tabi tutulması, ülkede istihdam yaratmakta ve katma değer sağlamaktadır. Ancak sadece işlenmek ve ihraç edilmek üzere yurda getirilen ara malı ve hammadde için ithalat vergi ve fonlarının nakit olarak ödenmesi, sağlayacağı katma değeri ve döviz kazancını düşürecektir. Bu nedenle sektörde üretimin, istihdamın ve katma değerin artmasındaki en önemli unsurlardan biri de DİR uygulamalarının getirmiş olduğu muafiyet sistemidir.

Aynı zamanda elektrik-elektronik eşya ithalatında ticaret politikası önlemleri de göz önüne alındığında, DİR kapsamında yapılan ithalatlarda ticaret politikası önlemlerinin uygulanmaması, sektöre büyük avantaj sağlamaktadır.

3.3.4.Tekstil Sektöründe Dahilde İşleme Rejimi

Tekstil ve hazır giyim sektörü, 1980 yılında uygulamaya konulan ihracata yönelik kalkınma politikası ile hızla büyümeye başlamış ve bu tarihten itibaren sektöre yapılan yatırımlar artmıştır. Tekstil ve hazır giyim sektörü birlikte değerlendirildiğinde, imalat sanayi ve sanayi üretimindeki pay, ihracat, ekonomiye sağladığı net döviz girdisi, istihdam, yatırım gibi makro-ekonomik büyüklükler açısından Türkiye'nin önemli sektörlerinden biridir. Bugün Türk tekstil ve hazır giyim sektörü büyük oranda ihracat odaklı bir sektördür. Mevcut kapasiteler yurt içi talepten oldukça fazladır.[40]

Tekstil sektörü tüm birçok dünya ülkesinde olduğu gibi, Türkiye'de de lokomotif konumdadır. Çünkü tekstil sektörü dünya piyasalarında rekabetin en fazla yaşandığı sektörlerin başında gelir.

İmalat sanayi içinde istihdam, üretim ve ihracatta birinci sırada yer alan tekstil sektörünün üretim ve ihracat içindeki payı azalsa da göreceli olarak önemini sürdürmektedir. Türkiye ekonomisi içinde tek sektörün bu ölçüde büyük paya sahip olması, bu sektördeki gelişmelerin tüm ekonomiyi güçlü şekilde etkilemesine neden olmaktadır. İç

[40] http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-051190

ve dış gelişmelere oldukça duyarlı olan tekstil sektörü, kendisi ile birlikte Türk ihracatını ve diğer sektörleri önemli derecede etkilemektedir.[41]

İhracat içerisinde büyük paya sahip olan tekstil sektörünün DİR kapsamında da büyük bir paya sahip olduğunu söylemek mümkündür. Dünya piyasalarında yer bulmak, rekabet gücünü korumak veya artırmak isteyen tekstil sektörü üreticileri, üretimde kullanacakları ara girdiyi ucuza temin etmek ve böylece maliyetleri düşürmek amacıyla ithalata yönelmiştir.

Değişen dünya düzeninde Türk tekstil ve konfeksiyon sektörünün uluslararası pazarlarda rekabet gücünü koruyabilmesi için, olabildiğince katma değeri yüksek, nitelikli ürünlerin üretimine yönelmesi, dünyanın önde gelen büyük pazarlarına coğrafi yakınlık, yetişmiş ve nitelikli işgücü gibi avantajlarını da kullanarak, bu tarz ürünleri makul fiyatlara dünya pazarlarına servis edebilmesi zaruri hale gelmiştir.[42]

Ticaret politikası önlemlerinden olan kotaların ve anti-damping vergisinin de tekstil sektöründe büyük oranda uygulandığı da düşünüldüğünde, tekstil sektörü üreticileri için DİR'in bir çıkış yolu olduğu söylenebilir.

3.4.Dahilde İşleme Rejiminin Eleştirilen Yönleri

DİR yurtiçinde belge/izin kullanan imalatçı-ihracatçı firmalara vergi muafiyeti, ticaret politikası önlemlerine tabii olmama, teminat indirimi gibi bir takım avantajlar sağlarken, bazı kesimler DİR'in Türkiye ekonomisine zarar verdiğini savunmaktadır.

DİR kapsamında yapılan ithalatın vergi vb. yükümlülüklerden muaf olması nedeni ile kamu gelirlerinde kayba neden olduğu düşünülmektedir. DİR çerçevesinde yapılan dış ticaretin kamu gelirlerinde önemli bir vergi kaybına neden olması ve bu nedenle kamu

[41] Ahmet, Okur; Melih, Özçalık, **Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörlerinin Gümrük Birliği Sonrası AB–15 Ülkeleri Karşısındaki Rekabet Gücü,** Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Nisan 2013, Cilt 11, Sayı 1, S.211

[42] İTKİB Tekstil, Deri ve Halı Şubesi – Mart 2015; http://www.hightex2016.com/rapor1.pdf

harcamalarının yeterli ölçüde finanse edilememesi nedeniyle yurt içinde alınan vergilerin azaltılamadığı söylenmektedir.

Diğer yandan DİR kapsamında ithal edilen ara malı ve hammaddenin yurt içinde usulsüz bir şekilde serbest dolaşıma girdiği, vergiden muaf olarak usulsüz serbest dolaşıma giren bu eşya yerine iç piyasadan ikinci kalite eşyanın ihraç edildiği ve böylelikle yerli üretimin baltalandığı da savunulmaktadır.

Vergi vb. yükümlülüklerden muafiyet sağlaması nedeni ile DİR'in üretim ihracatta ithalata bağımlılığı artırdığı söylenmektedir. Ancak Türkiye'de ekonomik büyüme ve ihracatta artış sağlandıkça dış kaynak ihtiyacı da artmaktadır.

DİR kapsamında yapılan eleştirilerden biri de ithal ara malı kullanımının istihdamı da azalttığıdır. İthal girdi kullanımının kolaylaştırılmasının istihdamı olumsuz etkilediği söylenmektedir. Ancak, ithal vergileri vb. yükümlülüklerden muaf olunması halinde, firmalara ve yerli üreticilere daha fazla istihdam sağlayabilmeleri için de bir finansman sağlandığı savunulabilir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İhracata dayalı ekonomik büyüme politikası, tüm dünya ülkelerinde olduğu gibi Türkiye'de de önemli büyüme stratejilerinin başında gelir. İhracata dayalı ekonomik büyüme politikası uygulamasının başarılı olması için stratejinin temelinde ihracatı destekleyici teşvikler yer almaktadır.

İhracatın artması, ihracatçı firmaların dünya piyasalarında yer bulmasına, üstün rekabet gücü ile dünya pazarlarındaki yerini korumasına bağlıdır. Her ülkenin ihracattaki hedefi de dünya pazarlarındaki en büyük paya sahip olmaktır. Uluslararası pazarlarda bu paya sahip olmak için, ihracatçı firmaların rekabet gücüne ihtiyaçları vardır ve bu da girdi maliyetlerinin düşürülerek diğer ülkeler nezdinde avantajlı konumda olmaya bağlıdır.

Dahilde işleme rejimi (DİR), Türkiye'nin ihracata dayalı ekonomik büyüme politikası çerçevesinde, yerli üreticilerine dünya piyasalarından ucuz hammadde ve ara malını ithalat vergi ve fonlarından muafiyet uygulaması kapsamında satın alarak, ihraç pazarlarında rekabet üstünlüğü, satış artışı, ürün çeşitlendirmesi gibi hususlarda destek sağlayan ekonomik etkili bir gümrük rejimidir.

İthalat vergi ve fonlarından muafiyet kapsamında yararlanılmasının iki farklı uygulaması vardır. Biri ihraç edilecek eşya bünyesinde kullanılmak suretiyle hammadde ve ara malı ithalatı sırasında doğan vergi ve fonların teminata bağlanması ve üretim sonucu ortaya çıkan işlem görmüş ürünün ihracatından sonra yatırılan teminatın iade edildiği şartlı muafiyet sistemidir. Diğeri ise ithalat esnasında doğan vergi fonların gümrük idarelerine nakit olarak yatırılması ve işlem görmüş ürünün ihracatının ardından nakit yatırılan vergilerin iade edildiği geri ödeme sistemidir. Muafiyet kapsamında sıkça uygulanan ve şartlı muafiyet sistemi uygulamasında değerlendirilen bir diğer uygulama ise yurt içi alımdır. DİR, ihraç edilecek işlem görmüş eşya bünyesinde kullanılacak hammadde ve ara malının yurt içinden KDV Tecil-Terkin sistemi çerçevesinde, KDV'den muaf tutularak alınmasına da izin vermektedir.

Yıllık toplam ihracatın yaklaşık %50'sinin DİR kapsamında gerçekleştiği göz önüne alındığında, diğer ihracat teşvikleri arasında DİR'in ne denli önemli olduğu ve geniş uygulama alanı bulduğu açıktır.

DİR uygulamaları çerçevesinde dikkat edilmesi ve gözetilmesi gereken en önemli husus, yerli üreticinin bu uygulamadan zarar görmesini engellemek gerektiğidir. İhracatçıların yurtiçinde üretilebilen, yeterli kaliteye sahip olan ara malı veya hammaddeyi ithal etmesi, yerli üreticilerin ekonomik olarak etkilenmesine yol açmaktadır. Üretimi azalan yerli üretici istihdamı azaltma ve küçülme politikası izleyecek, maliyetlerini düşüremediği için bunu satışlarına yansıtamayacaktır. DİR kullanan firmalar ihracatta uluslararası rekabet gücü açısından güçlenirken bu durum yurtiçinde haksız rekabete dönüşmektedir.

DİR uygulamaları, iç piyasayı koruma ve canlı tutma amacıyla ticaret politikası önlemlerini etkin bir biçimde kullanmayı gerektirmektedir. Aynı zamanda DİR kapsamında

ithal edilen hammadde ve ara malının belge/izin süresi içerisinde ihraç edildiğinin tam ve eksiksiz kontrolü yapılmalıdır. DİR uygulamalarının kötüye kullanılması ve DİR kapsamında ithal edilen eşyanın iç piyasada değiştirilerek yerine ikinci kalite eşyanın ihraç edilmesi hem yerli üreticiyi mağdur etmekte hem de devletin vergi kaybına ve kaçakçılık fiilinin işlenmiş olmasına neden olmaktadır.

Bu durumun önüne geçilmesi, DİR uygulamalarının kullanıcı firmalara sağladığı yararların yanında, yerli üreticiye ve ekonomiye zarar vermemesi ve dış ticaret açığına neden olmaması, ihracatta ithalata bağımlılığı getirmemesi için DİR kullanımına kısıtlama getirilmesi gerekmektedir. AB'de DİR kullanımı %5 oranında seyrederken, Türkiye'de yaklaşık %70 oranında kullanılmaktadır.

Türkiye'de DİR kullanabilmek için kapasite raporuna sahip bir imalatçı olma şartını yerine getirmek yeterli sayılmaktadır ve neredeyse tüm üretim sektörlerinde DİR uygulanabilmektedir. DİR kullanımının tüm sektörlere değil, sadece arz yetersizliği olan yahut Türkiye'de üretilmesi mümkün olmayan hammadde ve ara malı kullanımının gerekliği olduğu sektörlere minimize esilmesi gerekmektedir.

Mevcut sistemde, kanun yapıcı ve uygulayıcı kurumlar birbirinden ayrı ve bağımsız olduğundan, uygulamada ve denetimde aksaklıklar yaşanmaktadır. DİR uygulamalarında var olan ancak ayrı iki kurum olarak yer bulan Ekonomi Bakanlığı ile Gümrük ve Ticaret Bakanlığının DİR çerçevesinde tek çatı altında birleşmesi gerekmektedir. Böylelikle dahilde işleme rejiminin bir ekonomik etkili gümrük rejimi mi yoksa bir ihracatı teşvik sitemi mi olduğu, mevzuatta daha kesin olarak belirtilebilecektir.

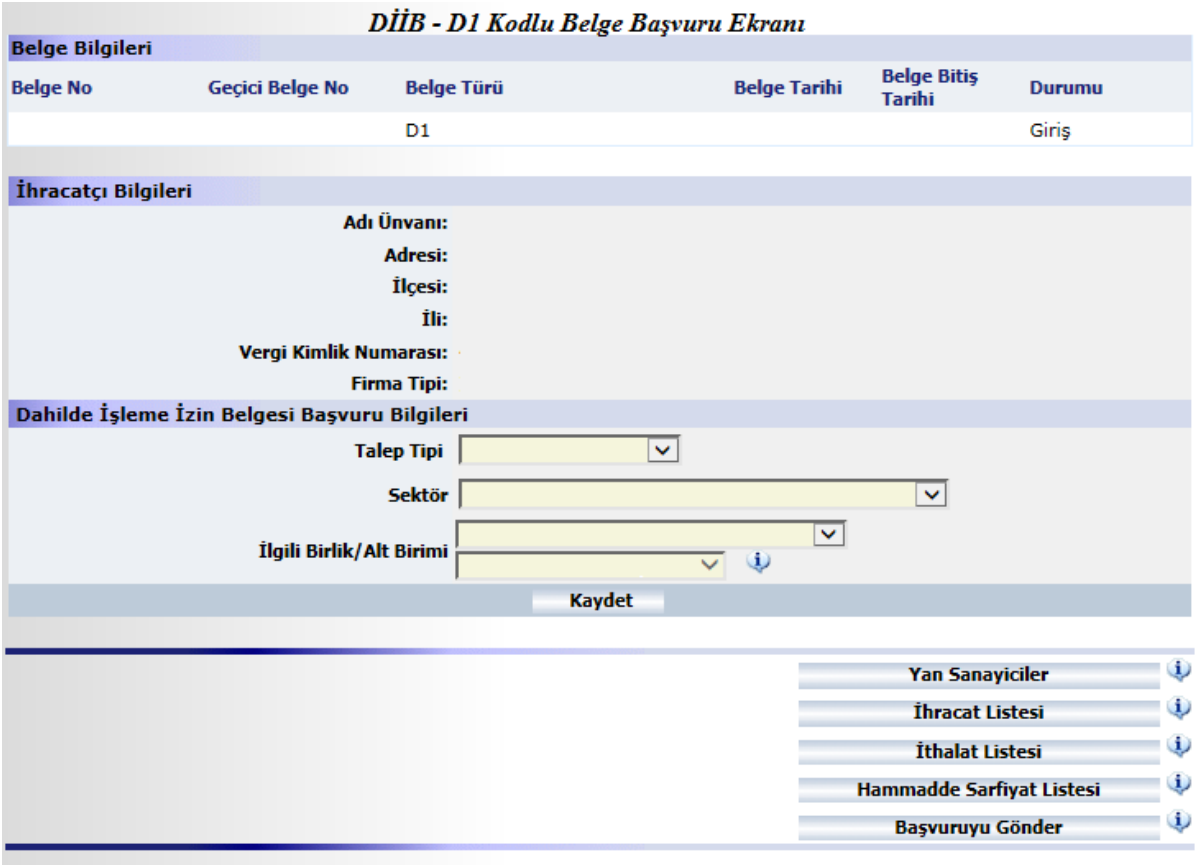
Yapılan tüm değerlendirmeler bağlamında; DİR'in Türkiye ihracatçılarına ucuz ve kaliteli girdi sağlayarak ve maliyetlerini minimize ederek uluslararası pazarda geniş bir pay bulabilme imkanı sağladığı söylenebilir. Yerli üreticinin ve ekonominin olumsuz etkilenmemesi adına alınması gereken tedbirler de sağlandığında, rejimin sağlıklı bir şekilde uygulanması ve ihracata dayalı ekonomik büyüme politikası stratejisinin amacına ulaşması da mümkün olacaktır.

Bu çalışmada DİR'in uygulama esasları ve Türkiye dış ticaretine etkileri incelenmiştir. İncelemede kullanılan rakamsal veriler 2010-2015 yılları arasında toplam

ithalat-ihracat verileri ve DİR kapsamında gerçekleşen ithalat-ihracat verileri olarak kullanılmıştır. DİR uygulamaları içinde kullanılan rakamsal verilerde DİİB ve Dİİ ayrımı yapılmamasının nedeni ise; DİİB verilerine ulaşılmasının yanı sıra sağlıklı bir şekilde Dİİ verilerine ulaşılamamasıdır. Bu nedenle hatalı veya sağlıksız bir aktarımın yapılmaması adına, toplam DİR verileri kullanılmıştır.

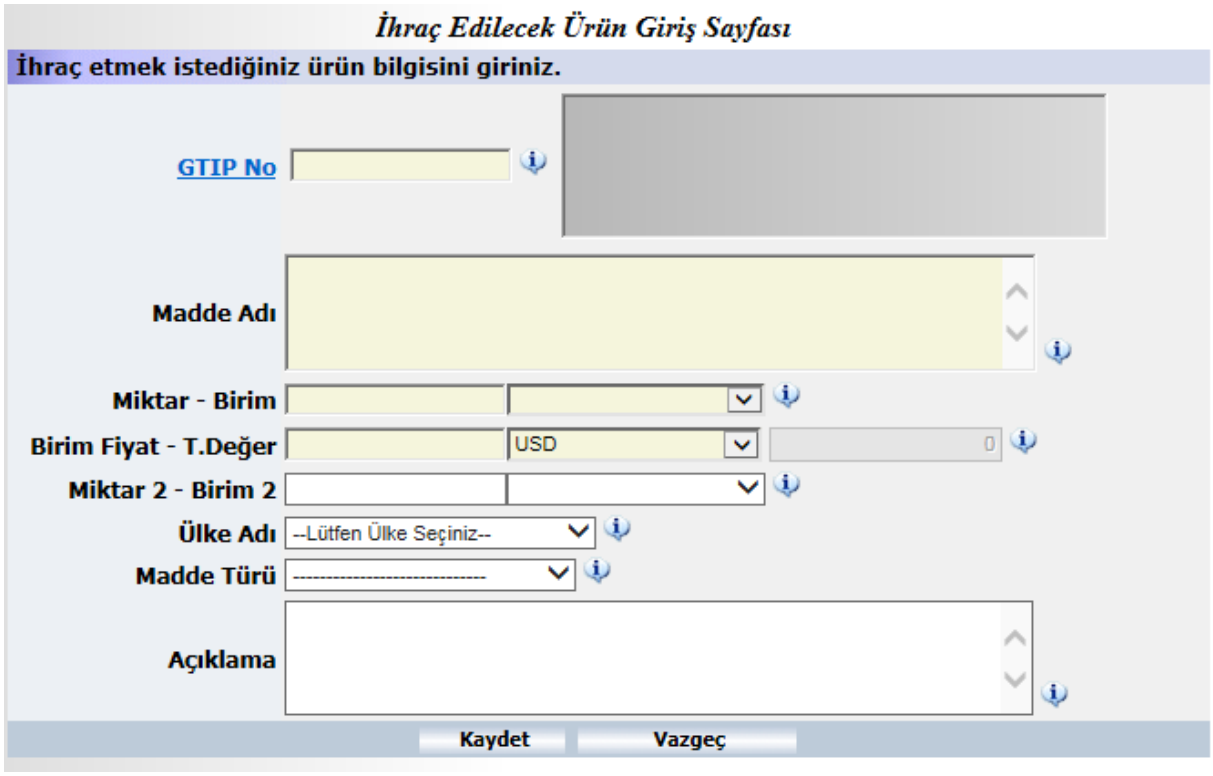
EKLER

EK 1: DİR / DİİB Başvuru Ekran Görüntüleri

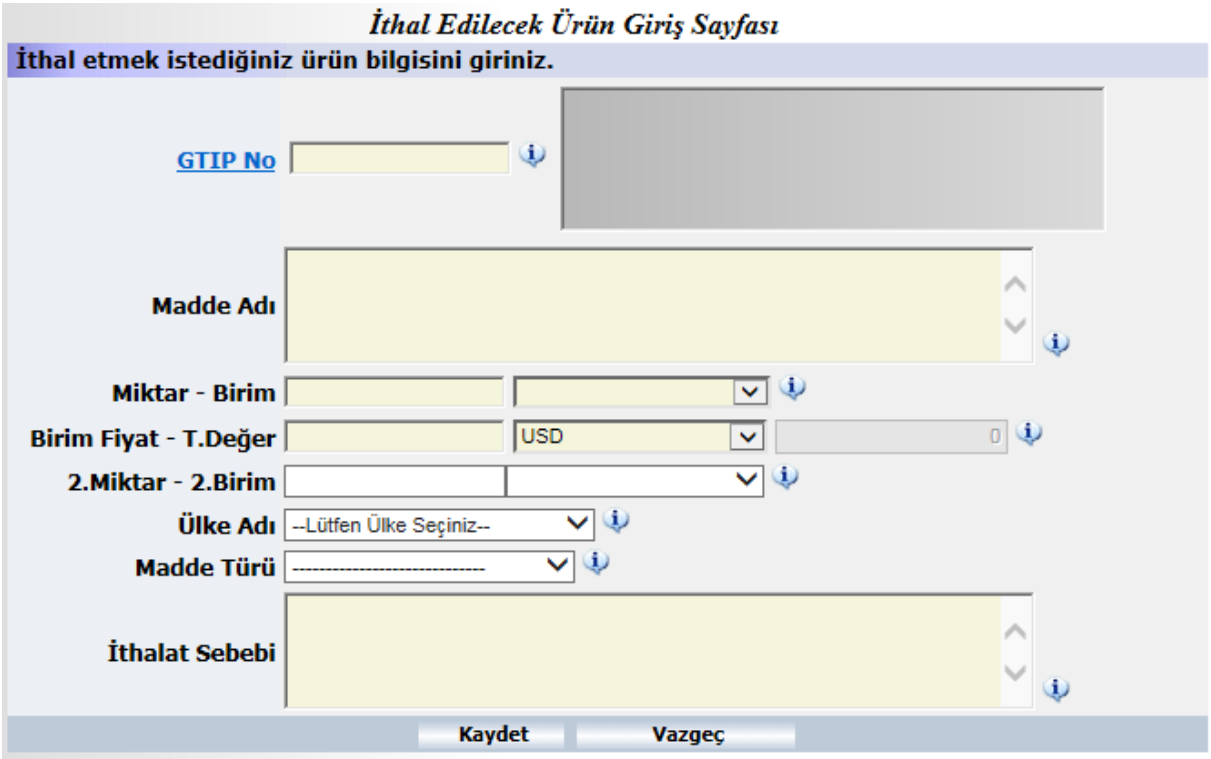

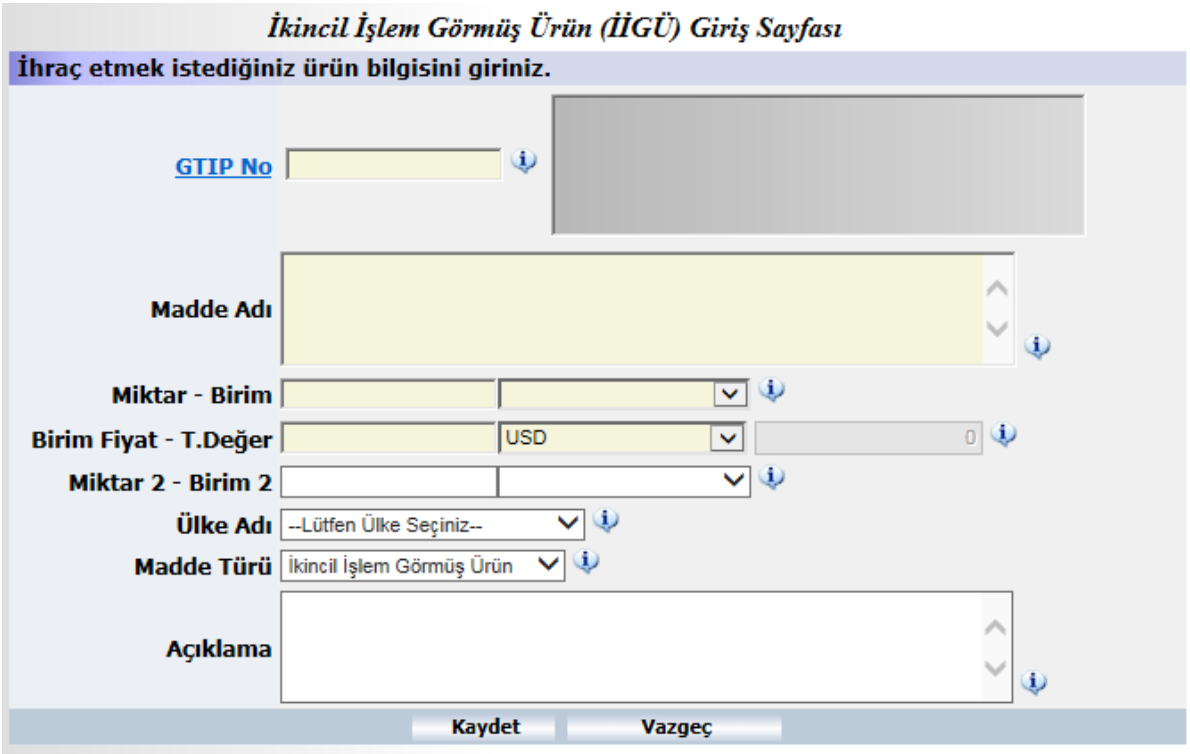

İthalat Listesi
Başvurulan belge bilgileri
Belge No
Daire Başkanlığı
Ekle
Belge Detayına Dön
Maddeler ve Özellikleri
G.T.İ.P No
Madde Adı
Miktar (2.Miktar)
Birim (2.Birim)
Birim Fiyat (2.Brm Fiyat)
Değeri
Para Birimi
Ülke

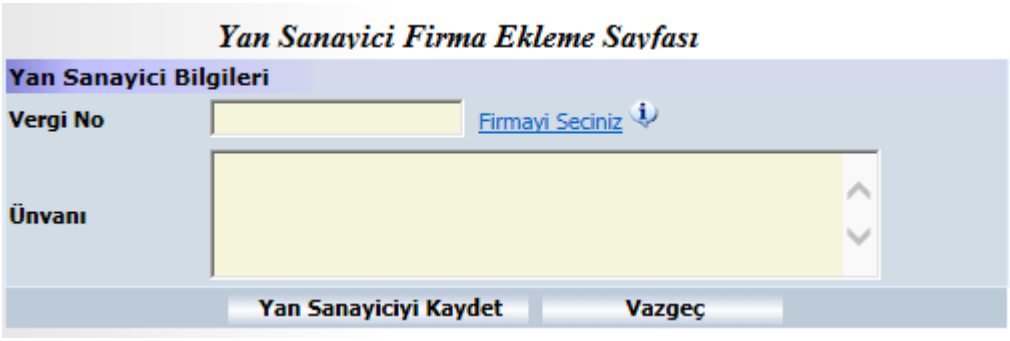

İhraç Edilecek Ürün Giriş Sayfası
İhraç etmek istediğiniz ürün bilgisini giriniz.
GTIP No
Madde Adı
Miktar - Birim
Birim Fiyat - T.Değer
USD
0
Miktar 2 - Birim 2
Ülke Adı
--Lütfen Ülke Seçiniz--
Madde Türü
Açıklama
Kaydet
Vazgeç

İthal Edilecek Ürün Giriş Sayfası

İkincil İşlem Görmüş Ürün (İİGÜ) Giriş Sayfası

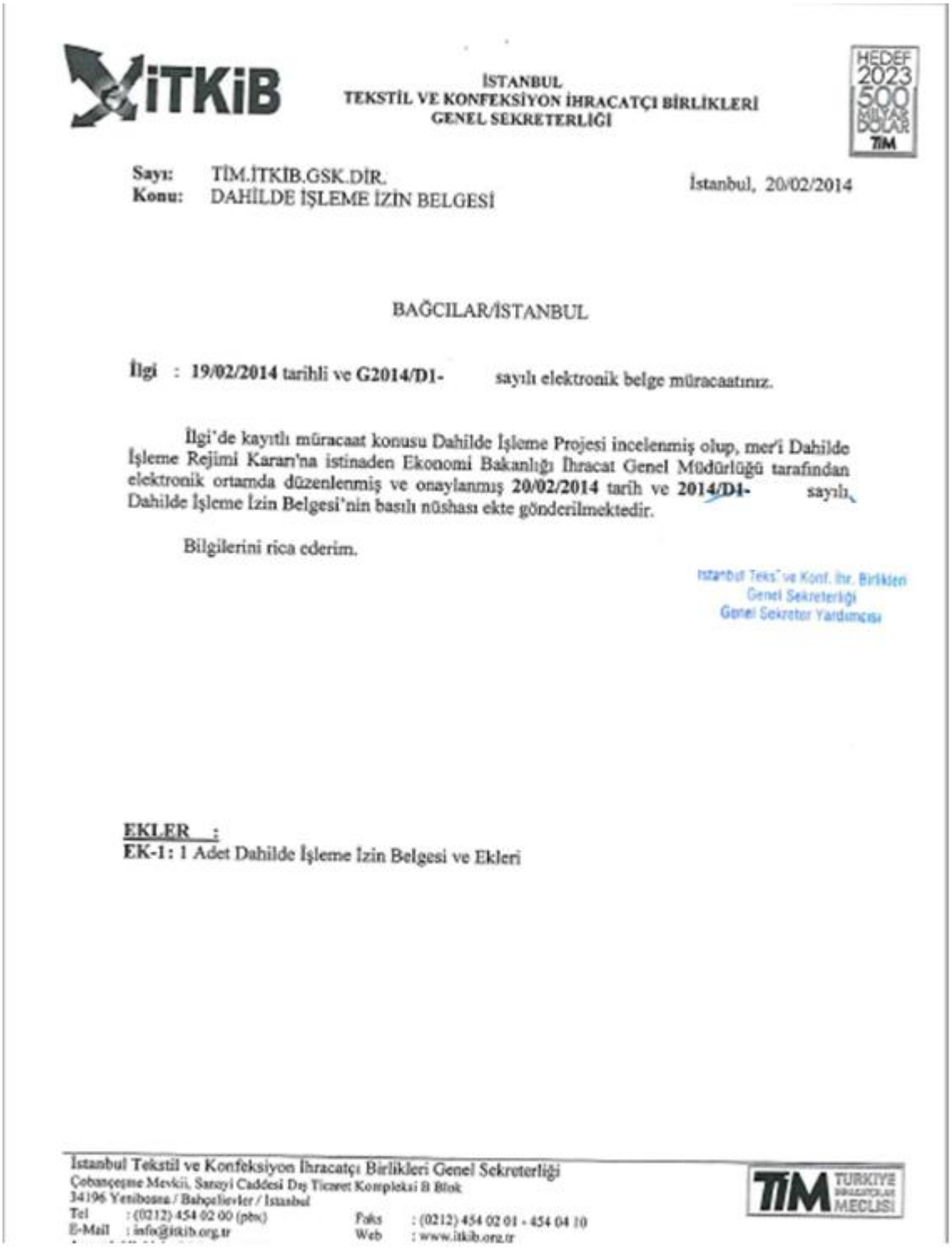

Hammadde Sarfiyat Tablsou

Hammaddeler		İhraç edilecek maddeler						
		40.323,8 KG	403.151,77 M2	34.486,03 M2	Toplam İhtiyaç	Gerçekleşen İth.	Fark
	Bir.Kul.Mkt(**KG**)	0	0	0			
	Fire (%)	0	0	0			
	Birim.Kul.Top.Mkt	0	0	0			
	Mam.Kul.Top.Mkt	0	0	0			
	Bir.Kul.Mkt(**M2**)	0	0	0			
	Fire (%)	0	0	0			
	Birim.Kul.Top.Mkt	0	0	0			
	Mam.Kul.Top.Mkt	0	0	0			

EK 2: Dahilde İşleme İzin Belgesi Örneği

İSTANBUL
TEKSTİL VE KONFEKSİYON İHRACATÇI BİRLİKLERİ
GENEL SEKRETERLİĞİ

HEDEF 2023 500 MİLYAR DOLAR TİM

Sayı: TİM.İTKİB.GSK.DİR.
Konu: DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGESİ

İstanbul, 20/02/2014

BAĞCILAR/İSTANBUL

İlgi : **19/02/2014** tarihli ve **G2014/D1-** sayılı elektronik belge müracaatınız.

İlgi'de kayıtlı müracaat konusu Dahilde İşleme Projesi incelenmiş olup, mer'i Dahilde İşleme Rejimi Kararı'na istinaden Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü tarafından elektronik ortamda düzenlenmiş ve onaylanmış **20/02/2014** tarih ve **2014/D1-** sayılı, Dahilde İşleme İzin Belgesi'nin basılı nüshası ekte gönderilmektedir.

Bilgilerini rica ederim.

İstanbul Teks. ve Konf. İhr. Birlikleri
Genel Sekreterliği
Genel Sekreter Yardımcısı

EKLER :
EK-1: 1 Adet Dahilde İşleme İzin Belgesi ve Ekleri

İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği
Çobançeşme Mevkii, Sanayi Caddesi Dış Ticaret Kompleksi B Blok
34196 Yenibosna / Bahçelievler / İstanbul
Tel : (0212) 454 02 00 (pbx) Faks : (0212) 454 02 01 - 454 04 10
E-Mail : info@itkib.org.tr Web : www.itkib.org.tr

TİM TÜRKİYE İHRACATÇILAR MECLİSİ

T.C. EKONOMİ BAKANLIĞI İhracat Genel Müdürlüğü		DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGESİ (D1)			
		1. Belgenin Numarası	2014/D1-		
		2. Belgenin Tarihi			
İZİN SAHİBİNİN					
3. Vergi Numarası		4. Vergi Dairesi			
5. Adı/Unvanı					
6. Adresi					
7. Belgenin İhracat Süresi		8. Belgenin İthalat Süresi			
9. Öngörülen İhracat Değeri		10. Öngörülen İthalat Değeri		11. Döviz Kul.Oranı	% 46.50
12. Teminat Değeri		13. Teminat Oranı	% 100		
14. Sektör	İMALAT -				

15. Yan Sanayicinin, Vergi Numarası, Adı/Unvanı

16. Özel Şartlar :

1. Bu belge kapsamındaki Türk menşeli tekstil maddeleri ithalatı Serbest Bölge Gümrük Müdürlüklerinden yapılacaktır.
2. Bu belge kapsamındaki tekstil ana maddeleri ithalatı (kimyevi ve yardımcı maddeler hariç) 55 Seri nolu Gümrük Genel Tebliği hükümlerine tabi olup, bunun dışındaki tekstil ana maddeleri ithalatı ise Tekstil İhtisas Gümrük Müdürlüklerinden, ancak ATR Belgesi tevsik edilmek kaydıyla serbest dolaşımdaki mallar ile EUR-1 Belgesi tevsik edilmek kaydıyla EFTA ülkeleri ve Serbest Ticaret Anlaşması yapmış olduğumuz ülkelerden yapılacak malların ithalatı tüm Gümrük Müdürlüklerinden yapılacaktır.
3. Belge kapsamında yapılacak ithalat ve ihracata ait gümrük beyannamelerinde mal ve malzemelerin GTİP numarası, GTİP karşılığı birimi, cinsi, miktarı, elyaf karışım yüzdeleri, boyalı ve/veya baskılı olup olmadığı ve diğer özellikleri açıkça belirtilecektir.
4. 2006/72 sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliğinin 3. maddesinde 'Fire : İşleme faaliyetleri sırasında özellikle kurutma, buharlaşma, sızma veya gaz kaçağı şeklinde yitirilen ve imha olan kısım ile ekonomik değeri olmayan atıklar' olarak tanımlandığından, İşleme faaliyeti sonunda elde edilen asıl işlem görmüş ürün dışındaki ekonomik değeri olan atıkların (ikincil işlem görmüş ürün) serbest dolaşıma giriş rejimi hükümlerine göre ihracat taahhüdünün kapatılmasından önce gümrük mevzuatı çerçevesinde gümrük idaresi gözetiminde imhası, gümrüğe terk edilmesi, çıkış hükmünde gümrüğe teslimi veya serbest dolaşıma giriş rejimi hükümlerine göre işlem yapılması gerekmektedir.

EK : İthalat ve İhracat Listesi

EKONOMİ BAKANLIĞI

İhracat İths. ve Kont. Ür. Birliği
Genel Sekreterliği
Genel Sekreter Yardımcısı

555973

DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGESİ (D1)

Belgenin Numarası: Belgenin Tarihi:

İHRACAT LİSTESİ

SATIR KODU	G.T.İ.P.	MADDE ADI	MİKTAR	BİRİM	DEĞER ($)

İTHALAT LİSTESİ

SATIR KODU	G.T.İ.P.	MADDE ADI	MİKTAR	BİRİM	DEĞER ($)

İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri
Genel Sekreterliği
Genel Sekreter Yardımcısı

DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGESİ (D1)	1. Belgenin Numarası	
	2. Belgenin Tarihi	

İSTİSNA UYGULANAN KREDİ, TEMİNAT MEKTUBU, GARANTİ, KONTRGARANTİ, İPOTEK vb. İLE İLGİLİ BİLGİLER

Tarih	Miktarı	Uygulanan İstisnalar	İlgili Kuruluş

DAHİLDE İŞLEME İZİN BELGESİ (D1)

1. Belgenin Numarası	
2. Belgenin Tarihi	

İTHAL EDİLEN VEYA YURT İÇİ ALIMI YAPILAN MADDELERLE İLGİLİ BİLGİLER

SATIR KODU	G.T.İ.P	MADDE ADI VE ÖZELLİĞİ	İTHAL EDİLEN		BAKİYE		İLGİLİ GÜMRÜK MÜDÜRLÜĞÜ ADI VE ONAYI
			MİKTAR (BİRİM)	DEĞER ($)	MİKTAR (BİRİM)	DEĞER ($)	

EK 3: Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri Başvuru ve İzin Formu (Ek:55-56)

T.C.
GÜMRÜK VE TİCARET
BAKANLIĞI

Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri
Başvuru Formu

Dikkat : Bu formu doldururken açıklayıcı bilgiler dikkate alınız.

Seri :

Sıra No :

ORJİNAL

1. Başvuru Sahibi	Gümrük İdaresi İçin Ayrılmıştır.

2. Gümrük Rejimleri	3. Başvuru Türü	4. Devam Formu

5. Kayıtların/Hesapların Türü ve Tutulduğu Yer	

6. İznin Geçerlilik Süresi a b	

7. Gümrük Rejimine Tabi Eşya

GTİP	TANIM	MİKTAR	KIYMET

8. İşlenmiş yada İşlem Görmüş Ürünler

GTİP	TANIM	Verimlilik Oranı

9. Planlanan işlemlerin detayları

10. Ekonomik Koşullar

11. Gümrük İdareleri

a	Giriş
b	İbra
c	Gözetim

12. Ayniyata İlişkin Bilgiler	13. İbra Süresi (ay)	14. Basitleştirilmiş Usul. a b	15. Nakil ve Devir

16. Ek Bilgi

17.

İmza ..... Tarih .....

İsim .....

Belge No : 08

D.M.O. Basım İşl. Md.

Ekonomik Etkili Gümrük Rejimleri İzin Formu

Seri :

Sıra No. :

T.C.
GÜMRÜK VE TİCARET
BAKANLIĞI

TR .....
İzin numarası

ORJİNAL

1. İzin Sahibi	İzin Veren İdare

1a. Bu karar aşağıdaki numaralı başvurunuzundur.

Ref. No:

2. Gümrük Rejimleri	3. Başvuru Türü	4. Devam Formu

5. Kayıtların/Hesapların Türü ve Tutulduğu Yer

6. İznin Geçerlilik Süresi	
a | b	

7. Gümrük Rejimine Tabi Eşya

GTİP	TANIM	MİKTAR	KIYMET

8. İşlenmiş ya da İşlem Görmüş Ürünler

GTİP	TANIM	Verimlilik Oranı

9. Planlanan işlemlerin detayları

10. Ekonomik Koşullar

11. Gümrük İdareleri

a	Giriş
b	İbra
c	Gözetim

EK : 55

12. Ayniyata İlişkin Bilgiler	13. İbra Süresi (ay)	14. Basitleştirilmiş Usul. a | b	15. Nakil ve Devir

16. Ek Bilgi

17.

İmza ..... Tarih .....

İsim .....

Belge No : 09

D.M.O. Basım İşl. Md.

KAYNAKÇA

Bağrıaçık, A., *Uygulamalı Dış Ticaret İşlemleri*, Bilim Teknik, İstanbul, 2004

Dahilde İşleme Rejimi ve Türk Dış Ticareti Üzerine Etkilerinin Analizi (1996-2011), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Elazığ, 2013

Devlet Yardımlarını Değerlendirme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, TC Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı, Yayın No. DPT: 2681, 2004, s.2.

Doğu Akdeniz Kalkınma Ajansı, Demir Çelik Sektör Raporu, 2014, www.dogaka.gov.tr

Görener, A., Görener, Ö., *Türk Otomotiv Sektörünün Ülke Ekonomisine Katkıları ve Geleceğe Yönelik Sektörel Beklentiler*, Journal of Yasar Universıty, 2008

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü, 28.04.2016 tarihli 7342105-106.05-00015617966 sayılı yazısı

İnanç, Ç., *Dış Ticaret Mevzuatımızda Geçici Muaflık, Geçici Kabul ve Dahilde İşleme Rejimlerinin Türkiye'deki Uygulamaları ile AB Mukayesesi*, Kaya Matbaacılık, İstanbul, 1997

İTKİB Tekstil, Deri ve Halı Şubesi – Mart 2015; http://www.hightex2016.com/rapor1.pdf

Konya Ticaret Odası Ekonomik Araştırmalar ve Proje Müdürlüğü, Dahilde İşleme Rejimi ve Konya, Konya, 2015

Maç, M., Yavuz, E., Dahilde İşleme İzin Belgesi
http://www.vergi.tc/makaleDetay/MehmetMac/DAHILDE-ISLEME-IZIN-BELGESI/86a536c8-0f77-4ab2-aa3d-eab672ad8d13

Melemen, M., *Hayali İhracat ve Dış Ticarette Usulsüz İşlemler*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2003

Melemen, M., *Uygulamalı Uluslararası Ticaret İşlemleri*, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2016

Okur, A., Özçalık, M., *Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörlerinin Gümrük Birliği Sonrası AB–15 Ülkeleri Karşısındaki Rekabet Gücü*, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Nisan 2013

Resmi Gazete Tarihi: 02.11.1984, Resmi Gazete Sayısı: 18563

Resmi Gazete Tarihi: 02.03.2000, Resmi Gazete Sayısı: 23981

Resmi Gazete Tarihi: 05.12.2008, Resmi Gazete Sayısı: 27075

Resmi Gazete Tarihi: 26.04.2014, Resmi Gazete Sayısı: 28983

Resmi Gazete Tarihi: 20.12.2016, Resmi Gazete Sayısı: 26382

Selen, U., *Gümrük işlemleri ve Vergilendirilmesi*, Ekin Basım Yayın Dağıtım, 2005, s.85.

Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi Ana Sözleşmesi, (03 Kasım 2009),

Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı Bilgi Dağıtım ve İletişim Daire Başkanlığı; 11.11.2016 tarihli 27964695-622.03-E.28281 Sayılı Bilgi Talebi Cevabı

Uysal, T., *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Devlet Yardımları*, İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları No: 187, İstanbul, 2005, s.89.

Ünal, M., *Dahilde İşleme Rejimi ve İmalat Sanayii Üzerine Etkileri*, DPT Uzmanlık Tezleri, Ankara, 2009

4458 Sayılı Gümrük Kanunu

5607 Sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu

2016/2 Sayılı Dahilde İşleme Rejimi Tebliği

2005/1 sayılı Dahilde İşleme İzin Belgesi Müracaatlarının Ön İncelenmesi Hakkında Genelge

3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu

2008/2 Sayılı Telafi Edici Vergi Uygulamalarına İlişkin Genelge

http://www.ekodialog.com/makaleler/kobiler

http://www.ankaradanismanlik.com/yatirim-tesvik/dis-ticaret-tesvikleri/

http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/ihracat/ihracatDestek

http://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/yatirim/serbestBolgeler

http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/anasozlesme.pdf

http://sanayi.tobb.org.tr/kapasite_raporu.php

http://www.kto.org.tr/d/file/dahilde-isleme-rejimi-kasim-2015.20160222150302.pdf

http://www.istekobi.com.tr/sektorler/elektrik-elektronik-s23/sektore-bakis/elektrik-elektronik-b23.aspx

http://www.immib.org.tr/tr/birliklerimiz-istanbul-elektrik-elektronik-makine-ve-bilisim-ihr-bir-sektorel-ihracat-degerlendirmesi.html